

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

NUTARIMAS DĖL VALSTYBĖS ILGALAIKĖS RAIDOS STRATEGIJOS

2002 m. lapkričio 12 d. Nr. IX-1187
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas,
siekdamas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės;
patvirtindamas, jog valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, ir kad valstybė remia visuomenei naudingas ūkines pastangas ir iniciatyvą;
atsižvelgdamas į Europos Sąjungos Lisabonos viršūnių tarybos išvadas;
atsižvelgdamas į tai, kad Valstybės ilgalaikės raidos strategijos parengimas yra esminis žingsnis įgyvendinant šalies strateginį valdymą, kaip valstybės funkciją, ir apibrėžiant pagrindinius šalies plėtros ilgalaikės perspektyvos tikslus;
atsižvelgdamas į tai, kad šalies plėtros strateginis valdymas laikomas valstybės strategijos kūrimo, įgyvendinimo ir analizės funkcija, n u t a r i a:

1 straipsnis.

Patvirtinti Valstybės ilgalaikės raidos strategiją (pridedama).

2 straipsnis.

Pasiūlyti Vyriausybei:

- 1) sukurti strateginės analizės ir stebėsenos (monitoringo) sistemą, įtraukti į ją valstybės bei mokslo institucijas, tam tikrais periodais fiksuoti strategijos įgyvendinimo rezultatus ir rinkos pokyčius;
- 2) peržiūrėti patvirtintas nacionalines strategijas ir programas, parengti naujas strategijai įgyvendinti reikalingas programas bei koncepcijas ir suderinti jas tarpusavyje atsižvelgiant į Europos Sąjungos Lisabonos viršūnių tarybos išvadas;
- 3) atsižvelgti į šios Strategijos nuostatas svarstant ir tvirtinant ministerijų bei Vyriausybės įstaigų strateginius veiklos planus bei kitus planavimo dokumentus.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PIRMININKAS

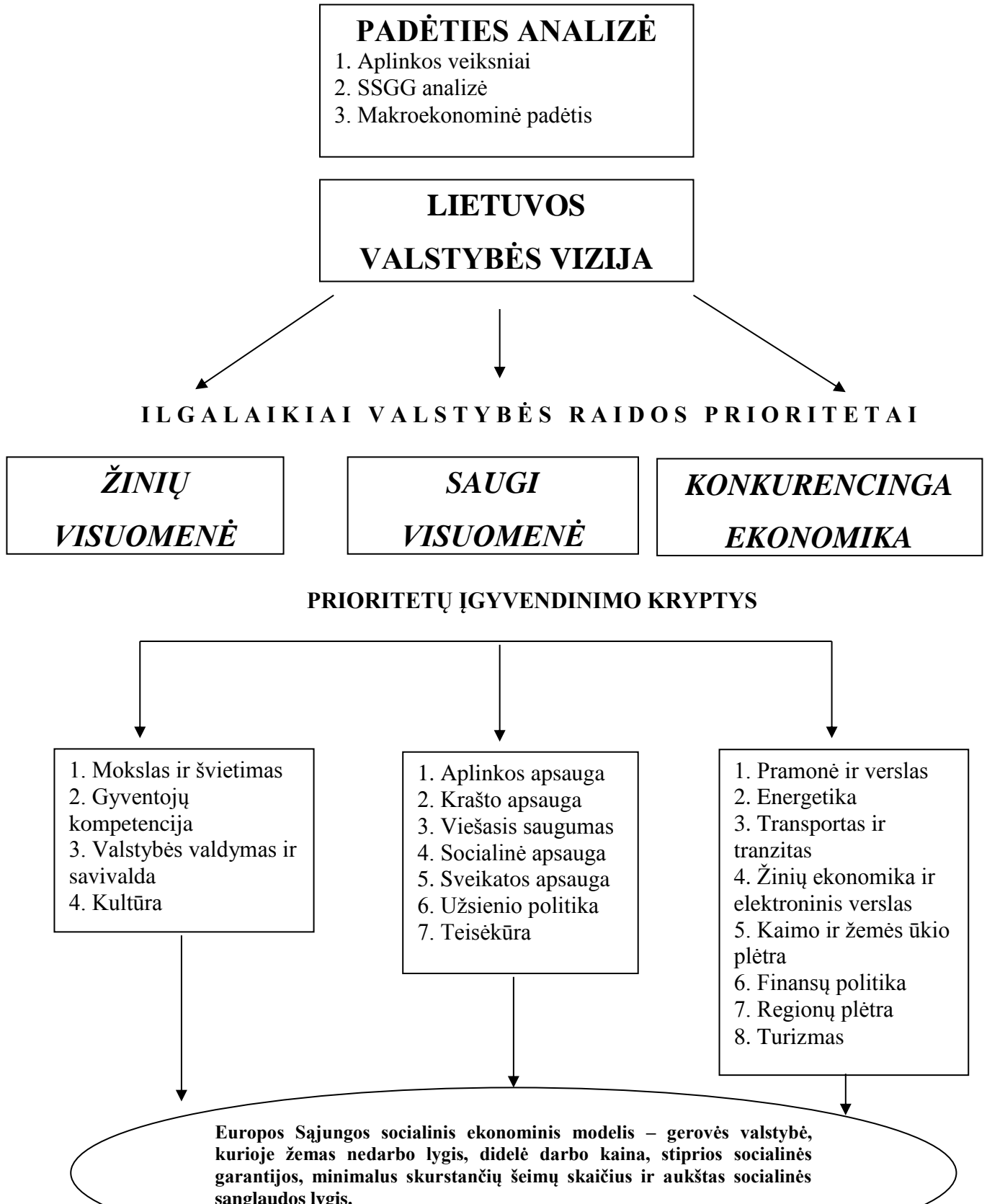
ARTŪRAS PAULAUSKAS

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos Seimo
2002 m. lapkričio 12 d.
nutarimu Nr. IX-1187

VALSTYBĖS ILGALAIKĖS RAIDOS STRATEGIJA

VALSTYBĖS ILGALAIKĖS RAIDOS STRATEGIJOS STRUKTŪRA

I V A D A S

1990 m. kovo 11 d. Lietuva atkūrė valstybingumą. Šalis nuėjo sudėtingą persitvarkymo iš planinės į rinkos ekonomiką kelią, įveikdama daugelį kliūčių, sunkumų ir krizių. Reformos, vykdytos visose gyvenimo srityse, suteikė Lietuvai galimybių iš esmės pakeisti savo teisinius pamatus, įgyvendinti sprendimus, kurie padėjo pagrindą rinkai veikti. Įvyko didelių pokyčių visuomenėje ir visuomeniniame gyvenime. Lietuvos visuomenė suvokė savo strateginius tikslus ir išreiškė juos 1992 metų Konstitucijoje. Tautos referendumu priimtoje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos aiškios nuostatos siekti atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės, prisidėti prie teise ir teisingumu pagrįstos tarptautinės tvarkos kūrimo, jungtis į tarptautines organizacijas, jei tai neprieštaruja valstybės interesams ir jos nepriklausomybei. Lietuvos visuomenė savo Konstitucijoje įtvirtino žmogaus ir valstybės, visuomenės ir valstybės santykių, paremtų demokratijos, teisinės valstybės, žmogaus teisių ir tautinių mažumų teisių gerbimo principais, pagrindus. Lietuva apsisprendė, jog valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei.

Tai sudarė prielaidas Lietuvai nustatyti savo strateginius tikslus, visų pirma įstoti į Europos Sąjungą, kaip tautų ir valstybių bendriją, kurioje įtvirtinta demokratija, gerbiama žmogaus ir tautinių mažumų teisės, taip pat sukurta gerovės valstybė ir įtvirtintas Europos socialinės ir ekonominės rinkos modelis, kuriam būdinga konkurencijos ir solidarumo, lygybės ir teisingumo pusiausvyra. Todėl Lietuva 1995 m. pasirašė, o 1996 m. ratifikavo Europos sutartį, steigiančią Europos Bendrijų bei jų šalių narių ir Lietuvos Respublikos asociaciją. 2002 m. Lietuva baigia stojimo į Europos Sąjungą procesą.

Europos Sąjungoje taip pat vyko rimtų pokyčių, Europos Sąjungos viršūnių tarybos susitikimuose buvo formuluojami Europos Sąjungos raidos ilgalaikiai tikslai. Vienas tokių pavyzdžių – Lisabonos Europos Sąjungos viršūnių tarybos 2000 m. kovo 23–24 d. pirmininkavimo išvados, kuriose teigiama, jog iki 2010 m. Europos Sąjungos ekonomika turi tapti dinamiškiausia, konkurencingiausia, pagrįsta žiniomis, taip pat turi būti pasiektas visuotinis užimtumas: „Turi būti modernizuojamas Europos socialinis modelis, investuojama į žmones ir kuriama aktyvi gerovės valstybė. Žmonės yra didžiausia Europos vertybė ir pagrindinis Europos Sąjungos politikos tikslas. Investicijos į žmones ir aktyvios bei dinamiškos gerovės valstybės kūrimas bus esminis užtikrinant Europos vietą žiniomis pagrįstoje ekonomikoje ir siekiant, kad šios naujos ekonomikos atsiradimas nepaštrintų tokių socialinių problemų kaip nedarbas, socialinė atskirtis ir skurdas“.

Lisabonos Europos Sąjungos viršūnių tarybos išvados buvo tikslinamos 2002 m. kovą Barselonos Europos Sąjungos viršūnių taryboje. Lisabonoje priimtos bei Barselonoje patikslintos socialinės, ekonominės bei aplinkos apsaugos politikos gairės nustato užduotis ir Lietuvos valstybės ilgalaikės raidos strategijai, numato Lietuvos šiandieninius ir artimiausio dešimtmečio uždavinius. Juo labiau turint galvoje, kad 2002 m. spalio 9 d. Europos Komisijos oficialiai paskelbtoje Reguliariojoje Lietuvos pažangos rengiantis narystei Europos Sąjungoje ataskaitoje Lietuva vertinama kaip atitinkanti Kopenhagos kriterijus valstybė, kurioje veikia rinkos ekonomika ir kuri gali konkuruoti Europos Sąjungoje.

Remdamiesi šiuo vertinimu, galime teigti, kad Lietuvai Lisabonos ir Barselonos dokumentų nuostatos yra priimtinos ir kelia mums uždavinį suformuluoti tokią valstybės ilgalaikės raidos strategiją, kurioje būtų galima įvertinti esamą padėtį, pateikti valstybės viziją ir nustatyti valstybės ilgalaikės raidos prioritetus bei jų kryptis. Tik taip galima sukurti prielaidas Lietuvai veiksmingai dalyvauti Europos socialiniame modelyje ir užtikrinti pamatinius mūsų tautos siekius turėti saugią visuomenę, sukurti žiniomis pagrįstą ekonomiką, gyventi švarioje bei saugioje aplinkoje ir turėti konkurencingą ūkį, kad visa tai tarnautų mūsų konstituciniam siekiui – bendrai tautos gerovei.

VALSTYBĖS ILGALAIKĖS RAIDOS STRATEGIJOS PAGRINDINIS TIKSLAS

Valstybės ilgalaikės raidos strategijos pagrindinis tikslas – sukurti aplinką plėtoti šalies materialinei ir dvasinei gerovei, kurią apibendrintai nusako žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika.

Tai leistų sudaryti sąlygas plėtoti žmogaus pasirinkimo galimybes visais jo gyvenimo aspektais – ekonominiu, socialiniu, kultūriniu ir politiniu; investuojant į švietimą, lavinimą ir sveikatos apsaugą užtikrinti žmogaus galių stiprinimą (žmogaus kapitalą). Tai turi aprėpti visus šalies gyventojus, sudaryti sąlygas naudoti savo galias ekonominei ir kūrybinei veiklai, politikai, visuomeniniam gyvenimui bei poilsiui.

I. PADĖTIES ANALIZĖ

1. Aplinkos veiksniai

Artimiausią penkiolikos metų laikotarpį tarptautinei Lietuvos padėčiai didžiausią įtaką darys šie veiksniai: Lietuvos narystės Europos Sąjungoje ir NATO įtvirtinimas bei visavertis panaudojimas nacionaliniams interesams užtikrinti; nuosekli šių organizacijų transformacija ir vaidmuo pasaulinėje politikoje; Lietuvos vykdomos geros kaimynystės politikos sėkmė ir gebėjimas pasinaudoti vis didėjančiomis Baltijos jūros bendradarbiavimo galimybėmis; tolesnė JAV ir Europos Sąjungos partnerystės raida; tolesni pertvarkos procesai Rusijoje ir jos Kaliningrado srities vizija; globalizacijos procesai ir su jais susijusi tarptautinių ekonominių ryšių plėtra bei pasaulio saugumą ir stabilumą lemiančių veiksnių, kultūrų įvairovė, demokratinės pasaulio bendrijos gebėjimas įveikti netradicines, transnacionalines grėsmes.

2. Stiprybių, silpnybių, galimybių, grėsmių (SSGG) analizė

Stiprybės

Lietuva įveikė itin sudėtingą perėjimo į rinkos ekonomiką laikotarpį ir dabar yra veikiančios rinkos bei atviros ekonomikos šalis. Įtvirtinta demokratija, stabili politinė padėtis, sukurtos svarbiausios rinkos institucijos ir prielaidos ekonomikos plėtrai, iš esmės sustiprėję gebėjimai vykdyti nuoseklią ekonominę, finansinę, socialinę bei užimtumo politiką.

Lietuvos geografinė padėtis regione leidžia šaliai būti aktyviai tiek šiaurės–pietų, tiek vakarų–rytų kryptimis ir maksimaliai išnaudoti geografinės padėties teikiamus privalumus, juoba kad Baltijos regionas yra svarbus transporto ir prekybos kelių susikirtimo taškas Europos žemyno viduryje. Lietuvos geografinė padėtis palanki tranzitui, šalies teritoriją kerta du pripažinti žemyninės svarbos transporto koridoriai. Tranzito plėtrai svarbią reikšmę turi tai, kad Lietuva yra jūrinė valstybė su neužšalančiu Klaipėdos jūrų uostu, turinčiu modernų konteinerių terminalą. Modernus yra automobilių kelių tinklas, jų priežiūros ir remonto aukštos kokybės sistema. Europos žemyne toliau vyrauja integraciniai procesai. Pagrindinė jų išraiška – ES ir NATO plėtra. Lietuvos strateginė nuostata yra užtikrinti nepriklausomybės laimėjimų negrįžtamumą, todėl narystė ES ir NATO yra tinkamiausias ir patikimiausias būdas šiems istoriniams laimėjimams įtvirtinti.

Baltijos jūros regione artimiausią dešimtmetį Lietuva toliau stiprins savo, kaip vienos iš regiono lyderių, vaidmenį, ypač padėdama kurti Europos Sąjungos ir NATO politiką rytinių kaimynų atžvilgiu, tuo stiprindama viso regiono saugumą ir stabilumą. Kryptinga, pamatuota Lietuvos politika Baltarusijos, Rusijos Federacijos, Ukrainos atžvilgiu, Lietuvos pasirengimas dalytis demokratijos kūrimo, integracijos patirtimi su Vakarams pradedančiomis atsiverti Užkaukazės, Vidurinės Azijos valstybėmis, skatinant tolesnius jų ryšius su demokratiniu pasauliu, bus nuoseklus ir nuolatinis Lietuvos indėlis didinant stabilumą Vidurio ir Rytų Europoje.

Lietuva šiuo metu nemato tiesioginės karo grėsmės savo nacionaliniam saugumui, nė vienos užsienio valstybės nelaiko priešu, jos saugumo politika yra atvira, skaidri ir nekonfrontacinė, nenukreipta prieš jokios kitos valstybės teisėtus interesus.

Pakankamai išsilavinusi ir kvalifikuota darbo jėga, padidėję gebėjimai atitikti rinkos ekonomikos reikalavimus bei verslumo gebėjimai.

Tolygus didžiųjų ir mažesniųjų miestų išsidėstymas sudaro prielaidas tolydžiai ekonominei, socialinei ir kultūrinei plėtrai.

Trečdalį šalies teritorijos užima miškai. Saugomos teritorijos, kuriose puoselėjamos gamtos kraštovaizdžio vertybės, rūšys ir buveinės, retos arba jau nykstančios ES regione, užima apie 12 procentų šalies teritorijos.

Pakankamai išplėtotas švietimo ir mokslo institucijų tinklas, stiprus mokslinis potencialas.

Padėti valstybinės kalbos reglamentavimo, tvarkybos ir priežiūros sistemos pagrindai.

Spartūs informacinių technologijų ir telekomunikacijų (ITT) sektoriaus augimo tempai.

Turtingas istorinis kultūros paveldas, gyvos krašto etnokultūrinės tradicijos, istoriniai ir kultūriniai ryšiai su Vakarų ir Rytų Europa, aukšto lygio profesionalus menas, tankus kultūros įstaigų tinklas.

Silpnybės

Lietuva labai atsilieka nuo ES šalių pagal ekonomikos išsivystymo lygį ir realiai įveikti šį atsilikimą galima per 30 metų.

Lietuva yra maža šalis, palyginti neseniai atkūrusi nepriklausomybę ir kol kas neturinti pakankamai administracinių bei ekonominių pajėgumų aktyviai propaguoti savo interesus pasaulyje.

Šalies ekonomika nesudaro pakankamų socialinės plėtros ir užimtumo sąlygų. Padidėjusi socialinė-regioninė diferenciacija; sveikatos ir sveikatos priežiūros skirtumai tarp atskirų socialinių ir ekonominių gyventojų grupių; žemas užimtumo lygis ir didelis bei struktūriškai nepalankus nedarbas; nepakankamas darbo jėgos teritorinis ir profesinis mobilumas, darbo vietų kokybė bei darbo rinkos lankstumas; didelė neoficiali darbo rinka; šešėlinis užimtumas; šalis praranda dalį darbo jėgos dėl migracijos; mažai dėmesio nepilnamečių auklėjimui ir užimtumui, nėra asmenų, grįžusių iš įkalinimo įstaigų, socialinės integracijos sistemos.

Darbo jėgos nepakankamas prisitaikymas prie rinkos reikmių, fizinis kapitalas daug kur technologiškai atsilikęs, silpnai diegiamos naujovės, žemas verslumo lygis.

Nėra mokslo ir gamybos kooperavimo sistemos, veikiančios pagal šiuolaikinį naujovių diegimo modelį.

Lietuva smarkiai atsilieka nuo Europos Sąjungos valstybių kompiuterizacijos ir informacinių technologijų naudojimo srityje.

Per lėtai diegiama lietuvių kalba elektroninėje terpėje.

Nešiuolaikiška pramonės struktūra, labai maža dalis aukštųjų technologijų gamybos. Nepakankamai susiformavusi verslo paslaugų infrastruktūra.

Konkurencingumo stokoja žemės ūkis. Neišplėtotą gamybinę ir socialinę kaimo infrastruktūrą.

Neefektyviai naudojamas energetikos potencialas, Lietuvos elektros ir dujų tinklai neturi tiesioginių ryšių su Vakarų Europos energetikos sistemomis. Visas ūkis neracionaliai naudoja energiją.

Susidėvėjusi transporto infrastruktūra ir riedmenų parkas, ypač geležinkelio sistemoje.

Lietuva neturi ūkio plėtros valstybinio strateginio valdymo ir nacionalinio konkurencingumo plėtojimo patirties.

Intensyvios ūkinės veiklos vietose mažėja natūralių ir pusiau natūralių teritorijų plotai, nyksta gamtos kraštovaizdis, kinta jo struktūra; nepakankama informacinės sistemos ir rekreacinės infrastruktūros plėtra lankomiausiose teritorijose; daug senų, mažų ir taršių sąvartynų bei užterštų vietų, blogai veikia atliekų surinkimo bei tvarkymo sistema.

Pasenusi kultūros objektų infrastruktūra; nepakankamai susistemintas ir apsaugotas kultūros vertybių paveldas.

Nepakankamai puoselėjami natūralioje aplinkoje gyvi etninės kultūros reiškiniai.

Galimybės

Narystė Europos Sąjungoje sudarys Lietuvai sąlygas įgyvendinti ES socialinės rinkos modelį, kelti ekonominės gerovės, gyvenimo kokybės lygį ir suteiks nekarinių saugumo garantijų. Per artimiausią dešimtmetį Lietuva prisiderins prie ES ekonominės tvarkos ir turės sklandžiai veikiančią rinkos mechanizmų sistemą. ES paramos fondai leis modernizuoti šalies infrastruktūrą. Gerėjant ekonomikos padėčiai ir tobulėjant administraciniam gebėjimams bei ribojant neigiamus reiškinius, atsiranda galimybių užtikrinti stabilią socialinę ir sveikatos apsaugą, nacionalinės kultūros plėtrą.

Būdama ES nare, Lietuva galės:
 naudotis didžiule ES rinka,
 perimti institucinę ir administracinę patirtį,
 įsijungti į Europos technologinę ir skaitmeninę erdvę, parengti savo valstybinę kalbą lygiomis teisėmis funkcionuoti daugiakalbėje Europos ir pasaulio informacinėje erdvėje,
 gauti solidžią finansinę ir techninę pagalbą,
 ginti savo ekonominius interesus, darydama įtaką ES ekonominei politikai,
 turėti stabilią valiutą ir stabilią makroekonominę aplinką,
 įsijungti artimiausiu metu į Šengeno erdvę. Tam pasitarnaus Lietuvos ir drauge ES rytinių sienų apsaugos stiprinimas;

panaudodama ES ir kitų tarptautinių institucijų lėšas, modernizuoti bei išplėsti transporto, energetikos ir aplinkos apsaugos (vandens gerinimo ir tiekimo, nuotėkų surinkimo ir valymo, atliekų tvarkymo ir kt.) infrastruktūrą.

Lietuvos narystė ES teigiamai paveiks užimtumo skatinimo, darbo ir gyvenimo lygio kokybės bei civilizuotų darbo santykių plėtrą.

Lietuvos narystė NATO sudarys sąlygas sukurti veiksmingą ir patikimą gynybos sistemą, atitinkančią NATO standartus.

Tinkamai naudodamasi globalizacijos procesais ir ūkio internacionalizavimu, Lietuva galės plėsti pramonės ir paslaugų gamybinę kooperaciją, perimti naujas technologijas ir patirtį, sėkmingai plėtoti elektroninio verslo galimybes, gauti tinkamos kokybės ir nebrangių finansinių paslaugų.

Lietuva įsitvirtins žemyninės Europos transporto paslaugų rinkoje.

Visuotinis maisto poreikio augimas, ekologiškų maisto produktų paklausa ir biotechnologijos laimėjimai atvers naujų galimybių žemės ūkiui ir maisto pramonei.

Planuojant ir panaudojant Europos Sąjungos struktūrinę paramą, kurios mastai sudarys didelę dalį visų šalies investicijų (iki 4 procentų BVP), pagerės nacionalinių išteklių valdymas. Fiskalinės politikos tęstinumas ir fiskalinė drausmė leis finansuoti skolinimosi poreikį padarant kuo mažiau išlaidų bei patiriant kuo mažesnę riziką, o vidaus finansų rinkos plėtra garantuos alternatyvų užsienio rinkoms piniginių išteklių šaltinį.

Aktyvus teigiamo Lietuvos įvaizdžio propagavimas pasaulyje, jo panaudojimas Lietuvos nacionaliniams interesams užtikrinti.

Gyvybinga ir atvira, tradicines vertybes puoselėjanti savita Lietuvos kultūra ir kalba, didinanti Europos ir pasaulio kalbų bei kultūrų įvairovę; veiksminga profesionalaus meno ir regionų kultūros plėtra.

Grėsmės

Visuotiniu pavojumi išlieka masinio naikinimo ginklų, jų dalių ir gamybos technologijų platinimas. Mokslo ir technologijų raida daro prieinamesnį cheminį, biologinį bei bakteriologinį ginklą. Dėl informacijos technologijų plėtotės didėja kibernetinės grėsmės. Itin didelį dėmesį demokratinė pasaulio bendrija, taigi ir Lietuva, turės skirti transnacionalinėms grėsmėms, visų pirma kovai su tarptautiniu terorizmu.

Regiono tiesioginės karinės konfrontacijos tikimybė yra maža, tačiau karinės jėgos demonstravimas, provokacijos ir grasinimas panaudoti jėgą lieka pavojingas Lietuvos Respublikos saugumui.

Politinė, ekonominė ir socialinė įtampa bei konfliktų galimybė kaimyninėse valstybėse bei gretimuose regionuose.

Daugiau dėmesio reikia tarptautinėms ekonominėms ir finansinėms krizėms, tarptautinėms grėsmėms, tokioms kaip tarptautinis organizuotas nusikalstamumas, korupcija, nelegali prekyba ginklais, narkotikais ir žmonėmis, nelegali migracija, žmogaus ir tautinių mažumų teisių pažeidinėjimai ir pan.

Keičiantis Lietuvos geopolitinei aplinkai, didėjant pasaulio materialinėje ir intelektualinėje rinkoje vyraujančios anglų kalbos vaidmeniui šalies ekonominiame ir socialiniame gyvenime, siauriamos valstybinės kalbos vartojimo sritys, silpnėja specialybės įgijimo bei darbo valstybine kalba motyvacija.

Tarptautiniuose santykiuose energijos bei gamtos išteklių įtaka ir toliau lieka labai svarbi. Didelė dalis naftos ir gamtinių dujų gaunama stabilumu nepasižyminčiuose pasaulio regionuose. Jų nestabilumas, galimi kariniai konfliktai per žaliavų kainas daro įtaką pasaulio valstybių bei jų blokų ekonominio augimo svyravimams, taigi ir Lietuvai, kaip tarptautinės ekonominės sistemos sudėtinei daliai.

Lietuvai lieka aktualus energijos išteklių tiekimo diversifikavimas. Pernelyg didelė Lietuvos priklausomybė nuo vienos šalies strateginių žaliavų ar užsienio kapitalo, atstovaujančio atskiroms ekonomikoms, kurių rinkos dar galutinai neveikia, koncentracija Lietuvai strategiškai svarbiuose ekonomikos sektoriuose yra rizikingos ne tik ekonominei gerovei, bet ir šalies saugumui apskritai.

Tolesnis Vakarų pasaulio gyventojų senėjimas, sparčiai didėjantis gyventojų skaičius trečiojo pasaulio šalyse bei valstybių ir ištisų regionų plėtros netolygumai toliau skatins migracijos procesus. Tai kels sveikatos priežiūros paslaugų lygiateisiškumo ir prienamumo, pavojingų užkrečiamųjų ligų bei narkomanijos plitimo papildomų problemų. Nekontrijuojamos migracijos bangos, kylančios dėl regioninių ar etninių konfliktų, gali tapti destabilizuojančiu veiksniu visai Europai ir kelti pavojų Lietuvos interesams.

Lietuvos demografinė padėtis blogėja dėl visuomenės senėjimo, todėl demografinės problemos turės tiesioginį poveikį socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros išlaidų padidėjimui. Ekonominės emigracijos darys įtaką valstybės ekonominio, mokslinio technologinio potencialo plėtotei.

Nepakankamas darbo rinkos lankstumas ir mobilumas aštrins nedarbo problemas, taip pat trukdys inovacijoms ir modernių technologijų plėtrai, regioninės raidos netolygumas gresia tolesniu užimtumo ir socialinės plėtros lygio diferencijavimu, marginalinių regionų susidarymu, darbo jėgos emigracija; dėl nepakankamos ekonomikos plėtros ir regionų raidos gali nemažėti skurstančiųjų dalis, sustiprėti socialinė atskirtis bei socialinė diferenciacija, kelianti pavojų demokratijos ir visuomenės stabilumui. Gyventojų socialinei diferenciacijai įtaką darys ir tokie nauji veiksniai kaip gebėjimas naudotis moderniomis informacinėmis technologijomis ir informaciniais ištekliais.

Dabar importo muitais apsaugoti ūkio sektoriai įstojus į ES atsidurs sustiprėjusios konkurencijos aplinkoje, nes ES importo muitai iš esmės yra mažesni už kai kuriuos šiuo metu taikomus Lietuvos importo muitus. Kita vertus, importas iš trečiųjų šalių tiek vartotojams, tiek gamintojams kai kuriais atvejais pabrangs.

Padidėję automobilių srautai, o kartu ir nepakankamas kelių dangos remontas gali daryti neigiamą įtaką eismo saugai.

Teisėkūros proceso nenuoseklumas, nepakankamas planavimas ir teisinis reglamentavimas gali sukelti nenumatytų ir nepageidaujamų pasekmių visuomeniniam gyvenimui. Tai gali skatinti teisinį nihilizmą, nepagarbą teisei ir teisinės valstybės siekiui.

Globalizacijos procesas skatina ne tik tautų ir kultūrų integraciją, bet ir jų vienodėjimą (homogenizaciją). Vertybių skalėje ima vyrėti funkcionalumo kriterijus, todėl į kalbą imama žiūrėti tik kaip į komunikacijos įrankį, o tai trukdo suvokti ją kaip esmingiausią kultūros ir tapatybės elementą, atskiria kalbą nuo kultūros ir ją vartojančių bei kuriančių žmonių. Imama vyrėti viena, pripažinta universalieji, kalba, o su ja ir viena kultūra. Tokiomis aplinkybėmis lietuvių kalbai bus sunku išlaikyti dabartines savo pozicijas tiek valstybės, tiek visuomenės gyvenime. Nepakankamai išreikštas Lietuvos kultūros savitumas; meno kūrėjai ir kultūros specialistai emigruoja iš Lietuvos; prarandamos neapsaugotos kultūros vertybės.

Etninės kultūros gyvoji tradicija patiria vis didesnę neigiamą spartėjančios globalizacijos reiškinių poveikį, mažėja jos pajėgumas konkuruoti su komercine, masine kultūra. Gyvosios tradicijos plėtros pagrindas – tautinė savimone – nepalaujamai silpsta nesant reikiamų priemonių etninei kultūrai ugdyti, jos vertybėms puoselėti, tautinei savimonei išsaugoti.

3. Makroekonomikos padėtis

Lietuvos ekonominės politikos tikslas yra stabili makroekonominė aplinka – konkurencingas ūkis, spartus ekonomikos augimas, žemas nedarbo lygis, stabilios kainos. Lietuvos ekonominės politikos įgyvendinimas glaudžiai susijęs su pasikeitimais išorinėje aplinkoje. Staiga pasikeitus išorinėms makroekonominėms sąlygoms, pasikeistų ir ekonominės politikos įgyvendinimas, kurį laiku atlikti ypač svarbu Lietuvai, kaip mažai atviros ekonomikos valstybei.

Šiuo metu Lietuvoje vykdoma griežta fiskalinė politika suteikia galimybę mažinti fiskalinį deficitą, siekti subalansuoti biudžetą, taip pat suteikia prielaidas ilgalaikiai fiksuoto valiutos kurso politikai ir didina ekonomikos atsparumą įvairiems išorės poveikiams. Tai leidžia toliau mažinti valstybinio ir privataus sektorių skolinimosi išlaidas, siekti cikliška subalansuoto biudžeto ir gebėti vykdyti Ekonominės ir pinigų sąjungos reikalavimus. Ateityje deficito dydis bus derinamas su Mastrichto sutartyje nustatytais kriterijais ir ES vykdoma politika.

Lietuvoje per 10 metų dėl biudžeto deficito susidarė beveik 30 procentų BVP bendra valstybės skola. Nors toks skolos lygis nėra didelis pagal išsivysčiusių šalių standartus, tačiau ji būtina griežtai reguliuoti, kad nebūtų peržengta pavojinga riba, kelianti grėsmę stabiliai ekonomikos plėtrai.

Pagrindiniai mokesčių tarifai Lietuvoje, palyginti su išsivysčiusiomis šalimis ir šalimis kandidatėmis į ES, yra gana vidutiniški, nuosaikūs. Tačiau bendroji mokesčių našta, kurią galima matuoti visų valstybės pajamų santykiu su šalies BVP, Lietuvoje ryškiai mažesnė (mažiau kaip 30 procentų) nei minėtose šalyse. Pavyzdžiui, šalyse kandidatėse šis santykis yra apie 41 procentą, o Vokietijoje – apie 44 procentus.

2001 m. pabaigoje buvo patvirtinta pagrindinius mokesčius apimanti reformos koncepcija, atspindinti tarptautines tendencijas mažinti bendrą mokesčių naštą, išlyginti apmokestinimo netolygumus, užtikrinti valstybės patrauklumą investicijoms ir šalies ūkio konkurencingumą, o tose srityse, kurios reglamentuojamos ES teisės aktų – užtikrinti visišką nacionalinės teisės suderinamumą nuo narystės datos, taip pat užtikrinti veiksmingą mokesčių administravimą.

Vienas iš mokesčių sistemos tobulinimo veiksnių – požiūrio į mokesčių sistemą pakeitimas: ūkio subjektų, vengiančių mokėti mokesčius, veiklos sąlygų sugriežtinimas. Valstybė turi operatyviai reaguoti į privačiame sektoriuje susiklosčiusias neigiamas mokesčių planavimo schemas.

Didesnioji valstybės išlaidų dalis Lietuvoje tenka visuomeninėms paslaugoms (valstybės gynimui, viešajai tvarkai, valstybės valdymui), taip pat švietimo, sveikatos apsaugos paslaugoms teikti. Tačiau strategijos laikotarpiu būtina užtikrinti ir kitų poreikių finansavimą. Čia galima būtų išskirti priemonių, susietų su integracija į ES ir į NATO, finansavimą bei žemės (taip pat žemės restitucijos), sveikatos apsaugos sistemos, švietimo, pensijų reformų finansavimą. Be to, valstybė yra įsipareigojusi vykdyti dvi dideles specialias programas – indėlių atkūrimo ir Ignalinos atominės elektrinės uždarymo bendro finansavimo. Valstybės biudžeto deficitas dengiamas paskolomis, valstybė turi vykdyti kryptingą ir gerai apgalvotą skolinimosi politiką – užtikrinti visišką skolinimosi poreikio finansavimą laiku ir padarant kuo mažiau išlaidų bei patiriant tik priimtina riziką, neviršijant nustatytų valstybės skolos ir skolinimosi limitų.

Iki šiol Lietuvos pinigų politiką lemia Lietuvos Respublikos lito patikimumo įstatymas, kuris padėjo stabilizuoti ir išlaikyti prognozuojamą padėtį šalyje. Lietuvoje veikiantis Lito patikimumo įstatymas riboja Lietuvos banko veiksmus klasikinės pinigų politikos srityje. Tolesnę pinigų politiką lems integracijos į ES procesas ir jos svarbiausias tikslas bus garantuoti nuoseklų Lietuvos įsiliejimą į euro zoną bei sklandžią Lietuvos banko integraciją į Europos centrinių bankų (ECB) sistemą. Tam pirmiausia reikės parengti teisinę ir organizacinę infrastruktūrą ECB pinigų

politikos priemonėms taikyti šalies pinigų rinkoje, skatinti bankų rinkos standartų priartėjimą prie ES analogiškų rinkos standartų.

Siekiant ilgalaikio ir stabilaus ekonomikos augimo, labai svarbu sukurti palankią investicinę ir verslo aplinką. Numatoma toliau vykdyti energetikos bei transporto objektų pertvarkymą ir privatizavimą, skatinti privačias „plyno lauko“ investicijas, diegti verslo aplinkos gerinimo priemones, pritraukti tiesioginių užsienio investicijų.

Siekiant užtikrinti veiksmingą darbo išteklių panaudojimą, numatoma vykdyti ekonominių aktyvumą ir užimtumą didinančią politiką. Struktūrinę politiką numatoma pasitelkti sudarant palankesnes sąlygas kurti naujas darbo vietas, orientuojant profesinio mokymo sistemą į rinkos poreikius, kuriant ir įgyvendinant konkursinę perkvalifikavimo sistemą. Ypač svarbios ekonominio aktyvumo ir užimtumo didinimo sritys bus darbo vietų kūrimas skatinant verslininkystę, užimtumo rėmimo formų tobulinimas, prisitaikymo prie struktūrinių pokyčių didinimas bei lygių galimybių darbo rinkoje užtikrinimas.

II. LIETUVOS VALSTYBĖS VIZIJA

2015 m. Lietuva bus aktyvi Europos Sąjungos ir NATO narė, puoselejanti euroatlantines vertybes ir pilietinę visuomenę, prisidedanti prie taikos ir stabilumo palaikymo regione ir už jo ribų.

Lietuva bus veiksmingai integruotos Europos Sąjungos rinkos dalyvė, sėkmingai pritaikanti pažangiausią mokslo technologiją, besiremianti išplėtotą intelektine kooperacija tiek ES viduje, tiek už jos ribų.

Modernizavusi valstybės strategiją ir valstybės ekonominę politiką bei naudodamasi ES finansine ir technine parama, Lietuva iki 2015 m. padidins savo BVP 2–2,5 karto. Pagal BVP, tenkantį vienam gyventojui, bus pasiektas daugiau kaip 50 procentų būsimojo ES vidurkio lygis vietoj dabartinio 30 procentų lygio. Tai iš esmės leis įgyvendinti ES socialinį ekonominį modelį – gerovės valstybės, kurioje žemas nedarbo lygis, didelė darbo kaina, stiprios socialinės garantijos, minimalus skurstančių šeimų skaičius ir aukštas socialinės sanglaudos lygis.

Lietuva per dešimtmetį prisitaikys prie ES ekonominės tvarkos ir turės sklandžiai veikiančią rinkos mechanizmų sistemą. Gerėjant ekonominei padėčiai ir tobulėjant valstybės administraciniais gebėjimams, korupcijos lygis ir kriminalinio pasaulio įtaka verslui bus žymiai sumažėję.

Ekonomikos augimo veiksniai – darbo jėga, kapitalas, žinios ir verslumas – bus pakankamai išplėtoti. Darbo jėgos naudojimas padidės bent 10 procentų, kai sumažės nedarbas, padidės pensinis amžius ir į darbo rinką įsilies nauja karta. Tačiau svarbiausia, kad patobulinus švietimo sistemą ir įdiegus kvalifikacijos tobulinimo bei perkvalifikavimo sistemą darbo jėgos išsilavinimo lygis bus aukštesnis.

Fizinė infrastruktūra bus modernizuota. Ryšių ir komunikacijų srityje beveik neliks technologinio atsilikimo. Bus visiškai pertvarkyta elektros energetikos sistema. Energijos šaltinių tiekimo tinklai bus sujungti su ES tinklais.

Technologinis gamybos lygis daugeliu atveju bus europinis arba vidutiniškai nuo jo nedaug atsiliks. Valstybė stengsis patenkinti visuomenės informacinius poreikius ir pirmiausia užtikrinti informacijos tinklų valstybine kalba prieinamumą visoje teritorijoje. Tačiau tai neužtikrins vakarietiško ekonomikos našumo, kadangi į gaminius ir paslaugas įdėta pridėtinė vertė (žinios, mokslas) dar bus mažesnė, taip pat ir dėl didelių įėjimo į pasaulinę rinką sąnaudų.

Žiniomis pagrįsta ekonomika tampa prioritetiniu Lietuvos siekiu. ES yra užsibrėžusi sukurti žinių visuomenę per artimiausią dešimtmetį; 2015 metais šioje srityje Lietuva gali būti pasiekusi panašų lygį. Tačiau žinių visuomenė yra itin sudėtingas iššūkis Lietuvai ir su juo gali nepavykti susitvarkyti, jei nebus pasiektas plačių visuomenės sluoksnių sutarimas ir stipri intelektualinė politinė valia.

(Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2001m. ilgalaikė strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853.)

Mokslas ir švietimas ir toliau liks prioritėtinė šalies plėtos sritis, bus įkurta darni, veiksminga ir visoms gyventojų kategorijoms prieinama švietimo sistema, sudaranti sąlygas Lietuvos gyventojams mokytis visą gyvenimą, įgyti visuomeninę ir dalykinę kompetenciją, puoselėjanti visuomenės bendruomeniškumą ir kultūrą, panaudojanti mokslo žinias subalansuotai krašto plėtrai, suteikianti didžiausią nacionalinio produkto prieaugį ir užtikrinanti optimalią valstybės raidą didėjančios pasaulinės konkurencijos sąlygomis.

Darbo jėgos rinkoje vyraus kvalifikuotų, mokančių naudotis moderniomis informacinėmis technologijomis specialistų poreikis. Internetas, be kita ko, sudarys sąlygas neakivaizdžiai eiti mokslus garsiausiuose pasaulio universitetuose. Kvalifikacijos lygis Lietuvoje mažai tesiskirs nuo vakarietiškojo. Išsilavinimo struktūra ir turinys geriau atitiks ūkio poreikius, darbo jėga taps mobilesne.

Valstybė gali geriau atlikti savo funkcijas tik išugdžiusi **administracinius gebėjimus**. Skaidrus ir veiksmingas valdymas – būtina šalies sparčios pažangos sąlyga. Perimant ES institucinę, administravimo ir politinio proceso patirtį (tiesiogiai dalyvaujant institucijų darbe ir ES politikos kūrimo procese), Lietuvos valstybės administraciniai gebėjimai neabejotinai tobulės. Strategijos siekis – kad valdžia būtų pigesnė, teiktų geresnes paslaugas ir įsiklausytų į žmonių balsą. Visuomenės pasitikėjimas valdžia neabejotinai priklausys nuo gyvenimo kokybės.

Informacinių technologijų ir telekomunikacijų sektorius užims vieną iš pagrindinių vietų šalies ūkio struktūroje ir veiksmingai skatins kitų Lietuvos ekonomikos sektorių plėtrą. Sektoriaus produktų gamyba ir pardavimas gali pasiekti 25 procentus Lietuvos BVP ir ne mažiau kaip 50 procentų šios produkcijos bus eksportuojama. Įteisintos nepopierinės informacinės technologijos valstybės valdymo, verslo, prekybos, paslaugų, finansų ir kitose srityse. Valstybinis reguliavimas užtikrins saugų duomenų naudojimą, o šalies informacinis ūkis (registrai, kadastrai, informacinės sistemos) bus integralus ir atviras.

Šalies verslumas didės pirmiausia įgyjant rinkos ekonomikos patirties ir mūsų ūkio dalyviams glaudžiau bendradarbiaujant su užsienio partneriais. Per penkiolika metų į privatų ir viešojo administravimo sektorius ateis daug jaunų specialistų, baigusiu ekonomikos ir vadybos mokslus Lietuvos bei užsienio universitetuose. Bus išplėstos verslo konsultavimo paslaugos. Teigiamesnės taps visuomenės nuostatos verslo atžvilgiu. Visa tai smarkiai padidins šalies verslumo išteklius ir pakels jų kokybę.

Lietuvos ekonomika integruosis į ES ekonominę, skaitmeninę ir žinių erdvę, kurioje sparčiai didėja globalizacijos procesai, ir daugiausia plėtosis prisitaikydama prie tų procesų bei jais naudodamasi.

Lietuvos kultūra – individo ir tautos kūrybinių galių išraiška, jų tapatumo ir išlikimo garantija. Kultūra ir atskleis, ir puoselės skirtingų visuomenės grupių, tautinių bendrijų dvasines ir materialines vertybes, padės plėtoti ir ugdyti demokratinę, laisvą, atvirą visuomenę, puoselėti etnokultūrinės tradicijas, ugdyti tautinę savimonę bei patriotizmą, skatins krašto socialinę ir ekonominę plėtrą, stiprins jo saugumą.

Globalizacijos pavojų akivaizdoje mažai šaliai nėra nieko racionalesnio, kaip integruotis į tokią ekonominę erdvę: čia stabilios aplinkos sąlygomis, naudojantis didžiuliais finansiniais ir technologiniais ištekliais, perimdama modernią institucinę patirtį Lietuva galės sparčiau mažinti atsilikimą nuo ES senbuvų.

(Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga)

Aplinkos apsaugos veiksniai užtikrins harmoningą, darnią Lietuvos raidą (tvariąją plėtrą), suderintą su programiniais oro, vandens, biologinės įvairovės, Baltijos jūros bei Kuršių marių apsaugos ir atliekų tvarkymo tikslais, tarptautiniais įsipareigojimais bei ES standartais, taip pat su šalies ekonominėmis galimybėmis. Įgyvendinama suderinta ekonominių, administracinių ir teisinių aplinkos apsaugos svertų sistema. Šios sistemos sudėtinės dalys bus:

ES standartus atitinkantys aplinkos taršos normatyvai ir aplinkosaugos vadybos bei audito sistemos;

lanksti, ekonominius ir aplinkosaugos siekius suderinanti mokesčių už taršą sistema, aprėpianti ir suderinanti mokesčius už teršalų išmetimus, gaminio ir naudotojo mokesčius;

gaminio mokesčius papildanti užstatų ir grąžos sistema, taikoma perdirbamoms daugkartinio naudojimo atliekoms; apyvartiniai taršos leidimai, taikomi vienaarūšės bei vietinės taršos atvejams; „žaliojo biudžeto“ bruožų turinti valstybės biudžeto pajamų sandara.

Aplinkosaugos srityje bus siekiama, kad visų ūkio šakų plėtra būtų suderinta su švarios ir sveikos aplinkos išsaugojimu.

Krašto apsauga. Veiksminga ir patikima gynybos sistema užtikrins saugų tautos ir valstybės būvį, valstybės nepriklausomybę, teritorinį vientisumą ir konstitucinę santvarką.

Viešasis saugumas. Bus sukurta tokia viešojo saugumo sistema, kad valstybės institucijos, atsakingos už visuomenės saugumą ir (ar) viešosios tvarkos užtikrinimą, sprendamos gyventojų problemas ir teikdamos jiems kokybiškas paslaugas, tikslingai, efektyviai ir racionaliai panaudodamos mokesčių mokėtojų lėšas, garantuos viešąjį saugumą.

Socialinė plėtra. Šalies ūkio struktūra garantuos palyginti aukštą užimtumo lygį. Nedarbas neviršys racionalaus lygio. Bus įgyvendintos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, pasiektas darbo rinkos lankstumas, veiksmingai veiks mokymosi visą gyvenimą sistema, bus sumažinti regioniniai skirtumai. Darbo jėga bus pakankamai mobili ir konkurencinga ES, kartu ir labiau skatinanti ieškoti darbo savo šalyje. Pasiekta artima ES lygiui darbo vietų kokybė: atlyginimai, darbo santykiai, darbų sauga ir pan. Nuosekliai laikomasi lygių galimybių principo.

Veiks gerai koordinuotos socialinio draudimo ir socialinės paramos sistemos, aprėpiančios visus gyventojus ir padengiančios visas socialines rizikas. Pajamas senatvėje garantuos einamojo finansavimo ir kaupimo mechanizmų derinimas. Einamojo finansavimo pensijų perkamoji galia didės maždaug tokiais pat tempais kaip ir vidutinio darbo užmokesčio perkamoji galia.

Socialinė parama bus orientuota į tuos asmenis, kuriems tos paramos tikrai reikia; prioritetas – padėti darbingiems remiamiems asmenims sugrįžti į ekonomiškai aktyvią veiklą. Daugiau dėmesio bus skiriama demografinėi situacijai gerinti, invalidumo, skurdo, socialinės atskirties prevencijai. Įveiktas didžiausias skurdas. Socialinė parama bus vykdoma koordinuojant valstybės, savivaldybių ir nevyriausybių institucijų pastangas.

Gyventojų pajamų nuolatinis augimas leis siekti visuotinai pripažintos pažangios vartojimo struktūros.

Bus sudarytos sąlygos visoms šeimoms apsirūpinti būstu, tam tikslui panaudojamos reikiamos teisinės, ekonominės ir administracinės priemonės.

Šalies žmonių **sveikata** priklauso nuo socialinių ir ekonominių sąlygų, o nuo žmonių sveikatos priklauso valstybės ekonominis klestėjimas. Vykdam ir plėtojant reformas, sveikatos sistemos prioritetais taps sveikatos ugdymas ir ligų profilaktika, Lietuvos žmonėms bus laiduojama prieinama, laiku suteikiama, saugi bei veiksminga sveikatos priežiūra, pagrįsta realiu sveikatos draudimu ir teismu.

Pagrindinis sveikatos priežiūros tikslas – sveikatingi visuomenę ir teikti kokybišką medicinos pagalbą, formuoti visuomenėje sveikos gyvensenos nuostatas; ilginti vidutinę gyvenimo trukmę; mažinti gyventojų mirtingumą; gerinti sveikatos priežiūros įstaigų sistemą, užtikrinant sveikatos santykių teisingumą ir paciento pasirinkimo teisę; vykdyti aktyvią infekcinių ir neinfekcinių ligų profilaktiką; užkirsti kelią priklausomybių ligoms; užtikrinti, kad Lietuvos rinkoje būtų tik saugūs, kokybiški ir veiksmingi, atitinkantys Europos Sąjungos šalyse taikomus reikalavimus vaistai bei medicinos technika; plėtoti visuomenės sveikatos ugdymo, jos stiprinimo bei priežiūros sistemą; gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę diegiant naujas medicinos technologijas, keliant darbuotojų kvalifikaciją, užtikrinant, kad įstaigos atitiktų keliamus reikalavimus. Lietuvoje sveikatos priežiūros sistemos plėtojimas, sveikatos priežiūros įstaigų tinklo tobulinimas atitiks Pasaulio sveikatos organizacijos, Europos Sąjungos reikalavimus ir principus.

Užsienio politikos srityje Lietuva bus įsitvirtinusi kaip aktyvi ES ir NATO narė. Siekdama užtikrinti savo interesus šiose organizacijose, Lietuva aktyviai bendradarbiaus su ES ir NATO

valstybėmis narėmis, stiprins savo vaidmenį Baltijos jūros regione ir perteikdama savo ES ir NATO narystės patirtį bei aktyviai formuodama ES „Platesnės Europos“ iniciatyvą plėtos santykius su rytinėmis ir pietinėmis kaimynėmis. Santykiai su kitomis valstybėmis bus plėtojami atsižvelgiant į konkrečią politinę ir ekonominę naudą Lietuvai.

ES viduje Lietuva tarsis su visomis šalimis, kurių požiūris pagal sprendžiamų klausimų svarbą valstybei ir jos gerovei bus kuo artimesnis. Bus ieškoma sąjungininkų pagal interesus, o ne automatiškai blokuojamasi su kuria nors valstybių grupe. Tuo pačiu bus aktyviai naudojamos tradicinės sustiprinto konsultavimosi su kitomis dviem Baltijos valstybėmis, Šiaurės šalimis ir Lenkija priemonės.

Bus aktyviai dalyvaujama formuojant bei įgyvendinant visų ES trijų ramsčių politiką. Kai nebus vadovaujama individualia nacionaline užsienio prekybos politika, bus vykdoma bendroji ES užsienio prekybos politika bei prisidedama prie jos formavimo. Bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) ir bendros Europos Sąjungos saugumo ir gynybos politikos (BESG) reikaluose Lietuva sieks išlaikyti atlantizmo ir europeizmo pusiausvyrą, pabrėždama JAV tolesnio buvimo Europoje svarbą.

Tapusi NATO nare Lietuva aktyviai reikš savo nuomonę Aljanso santykių su Rusija, Ukraina, Baltarusija tolesnio plėtojimo klausimais, sieks palaikyti Aljanso dėmesį Kaukazo, Vidurinės Azijos regionams. Bus toliau plėtojama Vilniaus dešimtuko dvasia; aktyviai dalijamasi integracijos į NATO patirtimi su nepakviestomis stoti valstybėmis NATO kandidatėmis. NATO taikos misijose Lietuva dalyvaus aktyviai, pagal realias išgales, pirmiausia geriau pažįstamuose regionuose, kuriuose Lietuva jau turi tokios veiklos patirtį.

Ekonominės diplomatijos srityje Lietuva išnaudos savo, kaip ES rytų paribio valstybės, padėtį plėsdama savo diplomatinį atstovavimą ir aktyviai propaguodama ekonominius bei prekybos interesus šiame milžiniškame regione. Kartu bus siekiama išsaugoti NVS šalių rinkas.

Lietuva aktyviai panaudos tarptautinių organizacijų forumus demokratijos, žmogaus ir pilietinių teisių bei laisvių sklaidai, visuotinių, tarptautinių problemų, turinčių įtaką Lietuvos ir jos piliečių gerovei, sprendimų paieškoms.

Šalies viduje bus sukurtas veiksmingas užsienio politikos institucijų koordinavimo mechanizmas. Bus didinamas visuomenės ir diplomatinės tarnybos tarpusavio supratimas; vyks atviras dialogas su visuomene svarbiausiais užsienio politikos klausimais.

Laikantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginių prioritetų ir atsižvelgiant į prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus, bus kuriama nacionalinė *teisės sistema*, užtikrinanti žmogaus teises ir laisves.

Laikantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, kitų teisės aktų bei teisės sistemos reformos metmenų, bus įgyvendinamos priemonės asmens saugumo ir teisės sistemos srityje, teisės kūrimo užtikrinant žmogaus teises srityje, žmogaus teisių ir interesų gynimo, teisinės apsaugos, valstybės valdymo ir informacinės visuomenės plėtos srityse.

Valstybė turi nukreipti Lietuvos ekonomiką intelektualios produkcijos gamybos ir paslaugų teikimo link taip, kad ji, generuodama pajamas, būtų visavertė, bendradarbiauti ir konkuruoti sugebanti pasaulinės rinkos dalyvė. Plėtoti informacines technologijas, grindžiamas nuosekliai atnaujinamomis telekomunikacijų ir informatikos priemonėmis.

(Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtos iki 2015 metų ilgalaikė strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853.)

Pramonės struktūra ir įmonių strategijos adekvačiai atspindi nuolat besikeičiantį globalių konkurencinių jėgų poveikį. Lietuva taps patrauklia šalimi steigti savo būstines konkurencingoms tarptautinėse rinkose vietinio ir užsienio kapitalo gamybos bei paslaugų įmonėms, prioritetiškai naudojančioms aukštas technologijas ir mokslui imlius išteklius. Pramonė veiks aplinkoje, palankioje inovacijoms ir reikiamai kokybei pasiekti, skatinančioje kvalifikuotumą, sąžiningą

konkurenciją, naudodamasi veiklos išlaidoms mažinti palankia infrastruktūra. Pramonės plėtrą skatins įmonėms palanki teisinė aplinka, investuotojams garantuojanti stabilumą ir patikimumą.

Smulkaus ir vidutinio verslo sektorius turės pažangią infrastruktūrą, veiks atviroje, tolygiai besiplėtojančioje ekonomikoje, naudodamas modernias technologijas, kvalifikuotą darbo jėgą, gamins konkurencingas, inovacijoms imlias prekes bei teiks paslaugas vietinei ir tarptautinėms rinkoms, sukurs didesniąją BVP dalį. Smulkus ir vidutinis verslas lanksčiai prisiderins prie rinkos pokyčių, racionaliai naudodamas išteklius, kurs naujas darbo vietas.

Energetika pigiai, patikimai ir saugiai aprūpins energija visas ūkio šakas, sudarys palankias sąlygas tolesnei šalies pažangai, bus integruota į Vakarų ir Rytų energetikos sistemas ir sugebės konkuruoti atviroje tarptautinėje energijos rinkoje. Ateities energetikos sektorius bus gerai subalansuotas, nekels grėsmės aplinkai.

Energetikos srityje pagrindinės nuostatos ir valstybės veiksmų kryptys – kurti šalies energetikos politiką atsižvelgiant į pagrindinius ES energetikos politikos aspektus bei vyraujančias pasaulio energetikos raidos tendencijas, parengti reikiamą teisės bazę ir sukurti atitinkamas energetikos valdymo bei reguliavimo institucijas, numatyti energetikos politikos įgyvendinimo būdus remiantis šalies energetikos sektorių tolygios raidos scenarijų detalioje analize, optimizacijos skaičiavimais ir sukaupta bei susisteminta statistine informacija, siekiant užtikrinti šalies energetikos gyvybingumą, ekonominį konkurencingumą, patikimumą, energijos vartojimo veiksmingumą ir kuo mažesnę žalą aplinkai.

Transporto infrastruktūra bus modernizuota ir integruota į svarbiausias magistrales bei TINA tinklus, o per juos – į transeuropinius tinklus. Sudaryta saugi ir gamtosaugai palanki transporto sistema. Išplėtoti multimodaliniai transportavimo procesai, sukurti Kauno, Klaipėdos ir Vilniaus logistikos centrai. Išnaudojant modernizuotą I ir IX Europos transporto koridorių galimybes, bus padidintas tranzito mastas, Lietuvos vežėjai integruosis į Baltijos jūros regiono ir žemyninės Europos transporto paslaugų rinką.

Žinių ekonomika ir elektroninis verslas. Visiems Lietuvos gyventojams (miestų ir rajonų) bus sudarytos lygios galimybės nuolatos mokytis, kelti kvalifikaciją informatikos priemonėmis. Skatinamos investicijos tobulinti kompiuterių tinklų (tradicinių ir mobiliųjų) galimybes ir jų naudojimą. Pertvarkoma valstybės ir savivaldybių institucijų veikla pasitelkiant informacinių technologijų teikiamas galimybes, sudarytos sąlygos iš esmės spartinti skaitmeninės ekonomikos plėtros darbus, elektroninių dokumentų naudojimą. Liberalizuota telekomunikacijų rinka, skatinama konkurencija. Bus skatinama steigti ir plėtoti naujas, pelną teikiančias verslo įmones, kurių veikla grindžiama žiniomis bei informacinėmis technologijomis. Remiamas ir skatinamas verslo, mokslo bei studijų integravimas konkurencingų produktų gamybos ir paslaugų teikimo srityse. Sudarytos sąlygos tolimų vietovių gyventojams ir neįgaliems žmonėms per informacines technologijas įsitraukti į aktyvią darbo veiklą. Parengtos ir įgyvendintos priemonės, stabdančios informatikos specialistų nutekėjimą į užsienį ir skatinančios išvykusiuosius grįžti į Lietuvą. Bus skatinamas parodomųjų pavyzdžių kūrimas, akcentuojama vaizdinių ryšių ir informacinių technologijų svarba ekonomikos plėtrai. Tobulinami įstatymai, ginantys gyventojų informacinę saugumą ir privatumą.

Kaimo ir žemės ūkio plėtros srityje valstybės politika užtikrins ekonomikos, ekologijos ir socialiniu požiūriu tolygią plėtrą, bus kuriama palanki teisinė, ekonominė aplinka ūkininkų ūkiams, žemės ūkio, kitoms kaimo verslo įmonėms savarankiškai veikti konkurencinėje rinkoje ir užsidirbti pajamų pragyvenimui bei verslo plėtrai. Bus skatinamos inovacijos, didesnę pridėtinę vertę kuriančių konkurencingų produktų bei paslaugų gamyba, plėtojama intelektualinio, technologinio, techninio, finansinio ir informacinio aprūpinimo infrastruktūra. Sukurtos teisinės ir ekonominės prielaidos veiksmingiau panaudoti ūkių subjektų finansinį ir daiktinį kapitalą investicijoms, skirtoms modernizuoti žemės ūkio gamybą ir plėtoti netradicinius bei alternatyvius verslus. Bus užbaigtas piliečių nuosavybės į žemę, mišką ir vandens telkinius atkūrimas, sukurtos teisinės ir ekonominės žemėnaudų konsolidavimo, racionalaus gamtos išteklių naudojimo prielaidos. Garantuotas kaimo ir žemės ūkio plėtros politikos stabilumas.

Lietuvos kaimas – darbui, gyvenimui ir poilsiui patraukli erdvė. Jame bus išplėtota gamybinė ir socialinė infrastruktūra, susiformuos išsilavinusių ir iniciatyvių žmonių bendruomenė, sveika aplinka bei gražus kraštovaizdis.

Žemės ūkio produktų gamyba, perdirbimas ir prekyba – moderni, tausojanti aplinką šakų visuma, turinti išplėtotą infrastruktūrą, modernių technologijų, kvalifikuotų darbuotojų, gebanti prisitaikyti prie nuolat besikeičiančios verslo aplinkos ir siekianti pateikti rinkai konkurencingus, geros kokybės produktus bei paslaugas.

Išryškės dvi ūkių plėtros kryptys: specializuoti, tradicinę produkciją gaminantys, ES rinkoje konkurencingi ūkiai, tiekiantys produkciją perdirbimo įmonėms ir prekybos organizacijoms; kita – natūralius ir ekologiškus produktus gaminantys bei netradicinę veiklą plėtojantys ūkiai, veikiantys rinkos nišose. Greta stambių prekinių ūkių plėtosis ir mažesni, kooperuoti ūkiai.

Intensyvaus žemės ūkio rajonuose vyraus grūdų, kiaulinkystės ir pieno prekiniai ūkiai. Pagausės stambių specializuotų ūkių, turinčių didelius javų, rapsų, linų plotus. Bus gaminama daugiau didesnės pridėtinės vertės produktų (pieno, mėsos). Prognozuojamas vaisių ir daržovių gamybos augimas.

Bus auginama daugiau mėsinių galvijų, avių (ypač nenašiose žemėse). Prioritetas teikiamas natūraliems ir ekologiškiems produktams.

Žvejyba, žuvų perdirbamoji pramonė ir prekyba, žuvivaisa ir žuvų auginimas bus modernus ekonomikos sektorius, integruotas į šalies ūkį, tausojantis aplinką, turintis išplėtotą infrastruktūrą ir našių technologijų, kvalifikuotų darbuotojų bei jų rengimo sistemą, gebantis pateikti geros kokybės, konkurencingus maisto produktus.

Bus plėtojami netradicinio ir smulkaus žemės ūkio verslai: vaistinių augalų, grybų, triušų, kalakutų, kailinių žvėrelių auginimas, bitininkystė, vidaus vandenų žuvininkystė, ir alternatyvi veikla – kaimo turizmas, amatai, paslaugos, kiti smulkieji verslai.

ES direktyvas atitinkančios aplinkos apsaugos žemės ūkyje priemonės užtikrins aplinkai palankaus žemės ūkio plėtrą, gamtos išteklių išsaugojimą ir gausinimą.

Valstybė įgyvendins ES bendrosios žuvininkystės politiką, kurios tikslas – suderinti žvejybą su žuvų ištekliais, reguliuoti šalių, turinčių žvejybos laivynus, konkurencinius santykius, sušvelninti socialines struktūrinio partvarkymo pasekmes. Politiką sudaro keturios pagrindinės dalys: žuvų išteklių valdymo, struktūrinė, rinkos, kainų ir socialinė politika. Valstybės misija – palankios teisinės, ekonominės bei institucinės aplinkos sukūrimas šiai politikai įgyvendinti.

Finansų sektoriaus plėtra bus spartesnė nei gamybinių ūkio šakų, todėl 2015 m. finansinio tarpininkavimo sektoriaus indėlis į BVP bus apie 7–10 procentų. Buvimas euro zonoje leis greitai perimti finansų technologijų naujoves (*know how*). Jų, kaip finansų paslaugų vartotojų, vaidmenį padidins ir gyvenimo lygio kilimas. Per 5–10 metų didžioji šalies gyventojų dalis pirs ilgalaikio ir vidutinės trukmės vartojimo reikmenis (automobilius, būstą, baldus, būsto įrangą ir laisvalaikiui skirtas prekes bei paslaugas), imdami paskolas arba naudodamiesi kitomis finansų paslaugomis (finansine nuoma (lizingu) ir kt.).

Laikotarpio pabaigoje Lietuvoje veiks įvairios finansų institucijos (komerciniai, investiciniai bankai, privatūs pensijų fondai, kolektyvinio investavimo įmonės, hipotekos bankai, nebankinės finansų institucijos ir t. t.), turinčios gerai reglamentuotą teisės bazę ir aiškiai segmentuotą rinką. Vis dėlto finansų sistemos branduolį sudarys universalūs komerciniai bankai, derinantys plataus spektro finansinių paslaugų teikimą su mažmeninės bankininkystės funkcija.

Elektroninė bankininkystė ir kitos finansinio tarpininkavimo paslaugos, kurios remiasi moderniomis informacinėmis technologijomis, nukonkuruos „gyvasias“ finansų paslaugas ir taps vyraujančia atsiskaitymų bei kitų finansinių operacijų forma. Kita vertus, atsiras ir tiesioginio ryšio su žmonėmis nostalgija, tiesioginiais ryšiais ypač noriai naudosis vadinamieji prioritetiniai klientai.

Ilgainiui vietinės kilmės arba vien lietuviško kapitalo valdomų finansų institucijų vaidmuo taps minimalus arba šios institucijos apskritai išnyks, užleisdamos vietą tarptautinėms kompanijoms arba jų sudarytoms struktūroms bei aljansams. Nacionaliniai finansų institucijų vardai, kaip verslo vertybė, praras dabartinę reikšmę.

Finansų srityje valstybė sudarys palankias teises sąlygas investavimo kultūrai ugdyti ir kapitalo rinkai į užsienio ir ypač ES rinkas integruoti, plėtos rinkos teikiamas galimybes pritraukti kapitalą, saugiai ir veiksmingai investuoti. Valstybė kurs palankią teisinę aplinką, toliau liberalizuos finansų rinką.

Regioninė plėtra. Regionų ekonomika bus plėtojama ir jų konkurencingumas didinamas atsižvelgiant į regiono turimus išteklius bei prioritetines plėtos kryptis. Transporto, komunikacijų ir kita fizinė infrastruktūra bus plečiama kaip integruotas tinklas, stengiantis racionaliai panaudoti ES bei šalies lėšas. Gyvybingos kaimo gyvenvietės, padidėjęs gyventojų mobilumas sujungs miestus su kaimais. Bus sukurta tinkama aplinka gamtos ir kultūros paveldui išsaugoti plėtojant turizmą ir rekreaciją. Regionų institucijos bendradarbiaus tarptautiniu lygiu įgyvendindamos nacionalinius bei ES regioninės plėtos politikos tikslus.

Regioninės plėtos politikos tikslas yra: užtikrinti stabilaus aukšto gyvenimo lygio galimybes visoms šalies bendruomenėms; didinti šalies regionų sanglaudą mažinant jų ekonominius, socialinius, kultūros, išsilavinimo sąlygų ir administracinių gebėjimų skirtumus; užtikrinti darnią regionų ekonomikos plėtrą bei didinti jų konkurencingumą atsižvelgiant į regionų ypatumus; tolydžiai plėtoti regionų fizinę ir socialinę infrastruktūrą; užtikrinti veiksmingą regionų vietinių išteklių naudojimą, racionalų regioninės plėtos finansavimą naudojant tiek šalies, tiek užsienio finansinių šaltinių lėšas, kaimo bendruomenių gyvybingumą ir plėtrą.

Bus sukurta smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) socialinė, ekonominė ir technologinė infrastruktūra, SVV plėtrai palanki teisinė ir institucinė aplinka, bendradarbiavimo su mokslo ir švietimo institucijomis sistema.

Lietuva taps didelių ekonominių ir kultūrinių galimybių **turizmo** šalimi. Ji teiks įvairius puikios kokybės turizmo produktus, tenkinančius individualius turistų poreikius bei atitinkančius ES turizmo direktyvas.

Todėl bus siekiama kurti ir įgyvendinti racionalią turizmo politiką sudarant palankias teises, investicines sąlygas visiems turizmo verslo dalyviams; veiksmingai kurti patrauklius turizmo produktus vidaus ir tarptautinei rinkai ir užtikrinti racionalų Lietuvos gamtinių, kultūrinių ir socialinių galimybių panaudojimą. Tai sudarys sąlygos konkurencingai integracijai į Europos ir pasaulio turizmo rinką. Įvertinus turizmo konkurencinius pranašumus ir atsižvelgiant į Lietuvos turizmo išteklių specializaciją bei diferenciaciją, integruojantis į ES bei įgyvendinant nustatytus Lietuvos turizmo plėtos strateginius tikslus ir uždavinius, išryškėja tokios prioritetinės turizmo plėtos rūšys kaip kultūrinis ir pažintinis, dalykinis ar verslo, kurortinis, vandens (jūrų ir upių), ekologinis ir kaimo turizmas.

III. ILGALAIKIAI VALSTYBĖS RAIDOS PRIORITETAIR IR JŲ ĮGYVENDINIMO KRYPTYS

Remiantis padėties analize, apimančia išorinius veiksnius, SSGG ir makroekonominę analizę, išskiriami šie ilgalaikiai valstybės raidos prioritetai: žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika.

ŽINIŲ VISUOMENĖ

Žiniomis pagrįsta ekonomika tampa prioritetiniu Lietuvos siekiu. ES yra užsibrėžusi sukurti žinių visuomenę per artimiausią dešimtmetį; 2015 metais šioje srityje Lietuva gali būti pasiekusi panašų lygį. Tačiau žinių visuomenė yra itin sudėtingas iššūkis Lietuvai ir su juo gali nepavykti susitvarkyti, jei nebus pasiektas plačių visuomenės sluoksnių sutarimas ir stipri intelektualinė politinė valia.

(Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtos iki 2015 metų ilgalaikė strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853.)

1. Mokslas ir švietimas

Kuriant efektyvią ir darnią, visiems prieinamą ir tęstinę švietimo sistemą, sudarant sąlygas mokytis visą gyvenimą:

pasiekti, kad vidurinis išsilavinimas būtų visuotinis, apimantis visus gyventojų sluoksnius, nepaisant jų amžiaus, socialinės padėties ir gyvenamosios bei kalbinės aplinkos;

užtikrinti visuotinį ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą ir lygias mokyklinio starto galimybes;

išplėtoti įvairių formų mokyklų, visų pirma socialinę atskirtį patyrusiems vaikams prieinamą ikimokyklinio ugdymo, įvairių tipų jaunimo mokyklų sistemą; plėtoti bendrojo lavinimo mokyklų, aukštųjų mokyklų ir mokslo įstaigų tipų įvairovę; stiprinti technologinį, ekonominį švietimą bendrojo lavinimo mokyklose;

tęsti mokslo ir studijų įstaigų sistemos struktūrinę reformą, užtikrinti, kad binarinė aukštojo mokslo sistema apimtų visus siekiančius aukštojo mokslo ir gebančius studijuoti; dalyvauti tarptautinėse švietimo, mokslo ir studijų bendradarbiavimo ir mainų programose bei projektuose; sukurti ir įgyvendinti mokslinės veiklos rezultatų ir jos skatinimo sistemą; plėtoti studentų finansinės paramos (ypač studijų kreditavimo) sistemą, investicinius projektus;

įgyvendinti tęstinio mokymosi koncepciją, plėsti įvairių kursų, nenuosekliųjų studijų įvairovę; plėtoti modernią suaugusiųjų švietimo sistemą, užtikrinančią kiekvienam Lietuvos gyventojui galimybę mokytis visą gyvenimą, įgyti vidurinį išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją, atnaujinti kvalifikaciją bei persikvalifikuoti;

stiprinti visų švietimo sistemos grandžių sąveiką, užtikrinančią sklandų sistemos grandžių perimamumą;

kurti ir įgyvendinti efektyvios paramos moksleiviams, studentams sistemą; formuoti šiuolaikišką mokytojų ir dėstytojų kompetenciją; bendrojo lavinimo mokyklose įvesti socialinių pedagogų etatus, įtraukti įvairių interesų grupių socialinius partnerius; formuoti bendrųjų gebėjimų, studijų krypčių ir kokybės standartus ir juos įgyvendinti; vykdyti modulinį mokymą; diegti informacines technologijas švietimo, mokslo ir studijų srityse;

organizuoti institucijų išorinį vertinimą, plėtoti stebėsenos (monitoringo), audito, diagnostinių testų, tyrimų ir strateginio planavimo sistemą.

Vykdam švietimo sistemos regioninę politiką, plėtoti strateginį planavimą regionuose, stiprinti regioninių aukštųjų mokyklų vaidmenį regionų politikai, racionaliai pertvarkyti mokyklų tinklą, laiduojantį bet kokio amžiaus žmonių poreikių mokytis galimybes; didinti suaugusiųjų mokyklų skaičių, plėsti jų teikiamų paslaugų ratą; didinti vaikų užimtumą papildomo ugdymo įtaigose, vykdyti mokyklas nelankančių vaikų socializaciją.

Užtikrinant švietimo sistemos kokybę integruojantis į bendrąją Europos šalių švietimo erdvę:

užtikrinti stabilią, racionalią ir skaidrią švietimo finansavimo sistemą, pagrįstą aiškiais valstybės ir savivaldybių įsipareigojimais kiekvienam mokiniui;

vykdyti nuolatinę švietimo sistemos stebėseną (monitoringą) ir diagnostinius tyrimus; siekiant išsilavinimo pripažinimo, užtikrinti švietimo kokybę, atitinkančią Europos Sąjungos šalių švietimo kokybės standartus;

plėsti nuotolinį mokymą ir rezultatyvių, praktikoje pasitvirtinusių edukacinių technologijų taikymą bei informacinių technologijų panaudojimą mokymo ir studijų procese;

pertvarkyti pedagogų rengimo ir išplėtoti kvalifikacijos tobulinimo sistemas, jas suderinti su švietimo tikslais ir uždaviniais, siekiant parengti mokytojus dirbti žinių visuomenėje ir už tai gauti atitinkamą atlyginimą;

apibrėžti, išplėtoti ir įtvirtinti mokyklų bendruomenių savarankiškumą ir atsakomybę; įdiegti valdymo sistemą, pagrįstą situacijos vertinimu, strateginiu planavimu ir aiškiai apibrėžta institucine atsakomybe;

tobulinti bendrojo ugdymo, profesinio mokymo bei studijų turinį, pereinant nuo žinių formavimo ir siaurų profesinių įgūdžių lavinimo prie bendrųjų gebėjimų ir vertybinių nuostatų

ugdymo, asmeniui ir visuomenei reikalingų kompetencijų suteikimo; keisti profesinio mokymo sistemą pagal regioninės darbo rinkos poreikius;

stiprinti aukštųjų mokyklų ir mokslo tyrimo įstaigų sanglaudą, mokslo ir studijų sąveiką Europos Sąjungos šalių kontekste;

užtikrinti dalyvavimą Europos švietimo ir mokslo programose, plėsti moksleivių, studentų, mokytojų ir dėstytojų mainus;

siekti profesinių kvalifikacijų ir kvalifikacinių laipsnių suteikimo sistemos vienodumo.

Rengiant aukščiausios kvalifikacijos specialistus ir užtikrinant būtiną šalies mokslinę ir technologinę kompetenciją:

siekti, kad studentų priėmimas pagal atskiras studijų kryptis būtų vykdomas remiantis specialistų įsidarbinimo tyrimais, šalies ir Europos darbo rinkos tendencijomis; tobulinti mokytojų rengimo ir perkvalifikavimo sistemą, didinti specialistų andragogų skaičių;

nustatyti prioritines mokslo vystymo kryptis ir į tai orientuoti specialistų rengimą;

palaikyti ir stiprinti turimą mokslinį potencialą, didinant investicijas į švietimo ir mokslo įstaigų infrastruktūrą, galintį parengti tinkamus besikeičiančiai darbo rinkai ir pozityviai visuomenės raidai specialistus, gebančius įsisavinti naujas technologijas;

vykdyti į užsienio šalis išvykusių specialistų susigrąžinimo politiką.

Vykdam mokslinius tyrimus, skirtus šalies tvariajai plėtrai, dermei su Lietuvos ūkio poreikiais, skatinant mokslo ir verslo sąveiką ir užtikrinant spartesnę šalies pažangą:

kurti mokslinių tyrimų užsakymo sistemą, plėsti taikomuosius mokslinius tyrimus, tyrimus, skirtus naujoms lanksčioms technologijoms kurti ir diegti, plėtoti taikomąją mokslinę veiklą;

mokslinių tyrimų finansavimą vykdyti konkurso būdu, finansuojant prioritines mokslinių tyrimų programas, kitų programų finansavimą sieti su šalies mokslinės kompetencijos išsaugojimu;

skatinti mokslinių tyrimų kokybę orientuojantis į Europos valstybių mokslinių tyrimų bendrąją erdvę; plėsti bendrus su kitomis šalimis projektus, mokslinius tyrimus vykdyti internacionaliniu pagrindu.

2. Gyventojų kompetencija

Šiuolaikinėms informacinėms technologijoms sėkmingai naudoti bus sudaromos galimybės Lietuvos gyventojams įgyti reikalingų žinių bei taikyti jas kasdienėje veikloje, taip pat didinamos nepalankioje socialinėje padėtyje esančių žmonių galimybės naudotis ITT.

Užtikrinant Lietuvos gyventojams galimybę įgyti žinių, įgūdžių ir kvalifikaciją, kurie leistų, pasinaudojus ryšių ir informatikos technologijų pranašumais, lanksčiau prisitaikyti prie greitai kintančių gyvenimo ir darbo sąlygų: užtikrinti laisvą prieigą prie informacijos; plėtoti lavinimosi visą gyvenimą galimybes; įgyvendinti šalies gyventojų teisę į greitą, saugų ir pigų internetą.

Mažinant socialinės, turtinės, geografinės ir kt. padėties sąlygojamas skirtingas šiuolaikinių informacinių technologijų panaudojimo galimybes: šalinti miesto ir kaimo ITT infrastruktūros netolygumus suteikiant visiems šalies gyventojams vienodas galimybes naudoti informacines technologijas asmeninėms ir visuomeninėms reikmėms; kurti viešus interneto prieigos taškus; sudaryti bibliotekų skaitytojams galimybes naudotis informacijos ištekliais internetu; plėtoti nuotolinio darbo, persikvalifikavimo ir įsidarbinimo galimybes.

Plėtojant neįgalių žmonių ar žmonių, turinčių ypatingų poreikių, įsitraukimo į informacinę visuomenę programas, panaudojant informacinių technologijų galimybes: užtikrinti informacinės aplinkos pritaikymą neįgaliesiems.

3. Valstybės valdymas ir savivalda

Viešojo administravimo tobulinimas yra nuolatinis, sisteminis procesas, apimantis centrinę, teritorinę ir savivaldybių lygius, taip pat valstybės tarnybą kaip pamatinę visuomeninių santykių formą viešojo administravimo srityje.

Siekama, kad 2010 m. Lietuvos viešojo administravimo sistema atitiktų Europos šalių viešojo administravimo patikimumo lygį. Svarbiausias tikslas – modernizuoti viešojo administravimo sistemą – siekti sukurti nukreiptą į ateitį viešąjį administravimą, adekvatų Europos Sąjungos šalyse suformuotoms normoms ir tradicijoms.

Pagrindiniai viešojo administravimo tobulinimo veiksmai bus plėtojami šiomis pagrindinėmis strateginėmis kryptimis:

Elektroninės valdžios projektų įgyvendinimas, elektroninės vyriausybės plėtra. Šiai kryptčiai priklauso naujų informacinių ir telekomunikacinių technologijų pritaikymas teikiant viešojo administravimo paslaugas gyventojams ir verslui. Šiuolaikinė valstybė turi ypatingą dėmesį skirti elektroninės vyriausybės galimybių plėtrai, diegti informacines technologijas viešojo administravimo srityje, skatinti valdžios institucijų veiklos veiksmingumą, plėtoti elektroniniu būdu teikiamas paslaugas ir elektroninę demokratiją.

Plėtojant informacinių technologijų panaudojimą valstybės institucijų priimamų sprendimų veiksmingumui skatinti: diegti informacinių technologijų ir telekomunikacijų priemones viešojo administravimo institucijų darbe, užtikrinti jų saugumą; sukurti visiškai funkcionalią, integralią valstybės registrų sistemą, užtikrinti valstybės registrų sąveiką, sukauptų duomenų kokybę ir prieinamumą; diegti svarbiausias valstybės institucijų, savivaldybių ir teismų tarpusavyje sąveikaujančias informacines sistemas; informacinių technologijų produktams taikyti lietuvių kalbos taisyklingumo reikalavimus.

Elektroninės valdžios projektų įgyvendinimas padidins valdymo sistemos veiksmingumą, sumažins valstybės tarnautojų skaičių, pagerins valdymo kokybę ir operatyvumą.

Informacinių technologijų laimėjimų pritaikymas valstybės valdymui atvers naujas gyventojų bendradarbiavimo su valdžios institucijomis, skaidresnio valdymo, aiškesnio sprendimų priėmimo galimybes. Gyventojams bus sudarytos visiškai naujos galimybės bendrauti ir dirbti su viešojo administravimo institucijomis jiems patogiu laiku, bet kurioje vietoje ir įvairiais būdais.

Įgyvendinti „vieno langelio“ principą ir užtikrinti priimamų sprendimų skaidrumą. Kiekvienas valstybės gyventojas ar ūkio subjektas galėtų ir sugebėtų veiksmingai pasinaudoti savo teisėmis: ginti savo interesus viešojo administravimo (valstybės ir savivaldybių) institucijose, gauti operatyvius ir kuo išsamesnius atsakymus į rūpimus klausimus, veiksmingai apskusti neteisėtus valstybės tarnautojų veiksmus.

Vyriausybės ir vyriausybės įstaigų veiklos modernizavimas, valstybės valdymo institucijų vidinio administravimo bei viešojo administravimo procedūrų skaidrumo užtikrinimas. Šia kryptimi siekiama tokių pagrindinių rezultatų:

valstybės valdymo sistemą pertvarkyti remiantis sisteminiu požiūriu ir vadybos pagrindais, optimizuoti viešojo administravimo institucijų funkcijas ir jų skaičių, standartizuoti vidinę struktūrą, sukurti valstybės valdymo organizavimo ir veiklos priežiūros sistemą;

suvienodinti centrinės viešojo administravimo sistemos institucijų sąrangą, aiškiai nustatyti kiekvienos viešojo administravimo institucijos kompetencijos sritis, glaudžiai susijusius klausimus pavesti tvarkyti vienai valstybės institucijai;

suformuoti valstybinio valdymo organizavimo ir veiklos priežiūros mechanizmą;

valstybės valdymui skirtas lėšas sumažinti, pirmiausia mažinant valstybės institucijų ir tarnautojų skaičių. Tai pasiekama siaurinant valstybės funkcijas ir perduodant jas vykdyti privatiems subjektams;

nustatyti paprastas ir skaidrias vykdomosios valdžios įvairių institucijų sprendimų priėmimo procedūras. Valstybės valdymo sprendimus priimti derinant skirtingus visuomenės interesus, prieš tai gerai išaiškinant visuomenei jų reikšmę ir padarinius, atsižvelgiant į visuomenės nuomonę.

Centrinės, regioninės ir vietinės valdžių funkcijų optimizavimas bei valdymo tobulinimas. Šia kryptimi siekiama tokių pagrindinių rezultatų:

aiškiai apibrėžti valdžios funkcijas, suderinti su šalies finansinėmis galimybėmis, veikti paprastai ir veiksmingai. Glaudžiai susijusius klausimus turi tvarkyti viena valstybės institucija;

atskirti centrinės, regioninės ir vietinės valdžios funkcijas, o jų įgaliojimų padalijimą grįžti nacionalinių interesų ir savivaldos principų derinimu;

decentralizuoti ir dekoncentruoti valstybės valdymą, išplėsti savivaldybių teises sumažinant jų centrinei valdžiai – į aukštesnį lygį patenka tik tie uždaviniai, kurie efektyviai ir racionaliai negali būti išspręsti savivaldybėse;

sukurti optimalią teritorinio valdymo sistemą, kuo geriau pritaikytą gyventojų reikmėms ir poreikiams tenkinti, atsižvelgiant į Europos regionų asamblėjos deklaracijos ir Europos vietos savivaldos chartijos reikalavimus;

nustatyti optimalius centrinio valdymo institucijų, aukštesniųjų administracinių vienetų ir savivaldos institucijų ryšius;

įgyvendinti teritorinio valdymo reformą, atsižvelgiant į gyventojų nuomonę, regioninės politikos kūrimo kriterijus, atsižvelgiant į regionų ekonominius, socialinius ir kultūrinius skirtumus bei ekonominių-finansinių išteklių galimybes.

Savivaldos plėtojimas. Šia kryptimi siekiama tokių pagrindinių rezultatų:

sudaryti sąlygas patiems piliečiams dalyvauti tvarkant savo bendruomenės reikalus;

vietinę valdžią kuo labiau priartinti prie žmonių nustatant optimalų savivaldybių skaičių. Stiprinti ir plėtoti savivaldą siekiant, kad didžiausia gyventojų viešųjų poreikių dalis būtų tenkinama savivaldos administraciniame vienetuose esančiose valstybės ir savivaldybės institucijose;

savivaldybėms suteikti teisę administruoti vietinius mokesčius, nustatyti ilgalaikius reikiamo dydžio savivaldybių biudžetų pajamų šaltinius;

suformuoti aiškią mokesčių pajamų paskirstymo tarp valstybės ir savivaldybių biudžetų sistemą. Užtikrinti patikimą valstybės pavestų savivaldybėms funkcijų, ypač socialinių išmokų, finansavimą;

sudaryti sąlygas savivaldybėms nuosavybės teise turėti žemės sklypus, perduoti savivaldybėms dalį valstybinės žemės disponuoti patikėjimo teise; įteisinti savivaldybių teises į žemę (disponuoti ir valdyti), žemės reikalų tvarkymą (tarp jų žemės gražinimą); tobulinti savivaldybių tarybų ir merų rinkimų sistemą bei savivaldybių institucinę sąrangą.

Valstybės tarnybos administracinių gebėjimų ugdymas. Šia kryptimi siekiama tokių pagrindinių rezultatų:

sukurti sąlygas sudaryti profesionalių valstybės tarnautojų korpusą, kuris užtikrintų valstybės valdymo institucijų ir savivaldybių darbo tęstinumą, politinį neutralumą, veiksmingumą, viešumą, gerą teikiamų paslaugų kokybę ir atsakomybę už savo priimtus sprendimus; įgyvendinti skaidrią ir visiems suprantamą valstybės tarnautojų, pareigūnų ir politikų darbo apmokėjimo sistemą, panaikinti atlyginimų disproporcijas ir nepagrįstai dideles išeitines kompensacijas. Valstybės tarnautojų tarnybinę padėtį ir karjerą reguliuoti taikant specialią kvalifikacinių kategorijų skalę bei kvalifikacines klases, o atlyginimai ir socialinės garantijos (statutiniams pareigūnams) turi priklausyti nuo kvalifikacinės kategorijos bei atitinkamų pareigų stažo;

nustatyti valstybės institucijų ir pareigūnų veiklos ribas; nustatyti valstybės institucijų ir valstybės tarnautojų individualią atsakomybę už jų padarytus pažeidimus;

užtikrinti valstybės tarnybos pastovumą ir profesionalumą; reikalauti, kad valstybės tarnautojai būtų kompetentingi ir nuolat keltų kvalifikaciją; įdiegti valstybės tarnautojų rengimo ir kvalifikacijos kėlimo strategiją, parengti atitinkamas programas;

užtikrinti aukštos kvalifikacijos valstybės tarnautojų rengimą aukštosiose mokyklose, organizuoti nuolatinį kvalifikacijos kėlimą, įskaitant specialybės kalbos tobulinimą ir užsienio kalbų mokymą, tam panaudojant užsienio šalių pažangią patirtį bei Europos Sąjungos fondų lėšas;

užtikrinti moterų ir vyrų lygias galimybes: siekiant išsimokslinimo, keliant kvalifikaciją, priimant į darbą, perkeltant į aukštesnes pareigas, nustatant darbo užmokestį. Moterys lygiateisiškai su vyrais gali dalyvauti visose politinio ir visuomeninio darbo, prestižinės veiklos srityse, eiti vadovaujančias pareigas valstybės valdymo institucijose;

užtikrinti tinkamą Lietuvos interesų atstovavimą ES institucijose narystės ES sąlygomis.

4. Kultūra

Kultūra yra svarbi visuomenės gyvenimo dalis, jos integralumo garantas. Ji yra glaudžiai susijusi su mokslu ir švietimu, aplinkosauga, informacine visuomene, regionų plėtra, turizmu, kultūra, skatina naujoves ir daro teigiamą įtaką šalies ūkio ir visuomenės raidai. Kultūra stiprina visuomenės saugumą bei jos pilietiškumą.

Globalizacijos ir internacionalizacijos sąlygomis kalbosauga suvoktina ne vien kaip kalbos paveldo išsaugojimas, bet pirmiausia kaip kalbos funkcionalumo didinimas siekiant patenkinti visuomenės informacinius ir kultūrinius poreikius, ugdyti jos tautinės savimonės atsparumą.

Kultūros paveldo tvarkymas atskleidžiant jo pažintinę vertę ir pritaikant ją viešam naudojimui bei kultūrinės veiklos (kūrybos, sukurtų vertybių sklaidos) plėtojimas sudaro palankias sąlygas turizmui, rekreacinei veiklai, gerina socialinę ir verslo aplinką, kelia gyvenimo kokybę visoje Lietuvoje, mažina menininkų, kultūros žmonių bei kitų valstybės piliečių emigraciją ir skatina jų reemigraciją.

Integracija į ES bei intensyvėjantys globalizacijos procesai ne tik žada Lietuvos visuomenei parodyti Europos ir pasaulio kultūros turtus, bet ir kelia Lietuvos kultūros tapatumo išsaugojimo klausimą, kuris dėl kultūros srities savitumo lieka svarbiausias ne vien planuojant kultūros plėtrą artimiausiais metais, bet ir rengiant ilgalaikę kultūros plėtros strategiją.

Kultūros integracija, ne taip kaip ekonomikos, užsienio politikos ar teisėtvarkos sistemų integracijos į ES struktūras procesai, nesutampa vien su infrastruktūrų jungimu. ES sąmoningai nekuria bendros ES kultūros politikos, bet skatina pačią Sąjungą praturtinančią šalių narių kultūrų įvairovę, todėl Lietuvos valstybė yra daugiausiai atsakinga už Lietuvos kultūros tapatumą, jos kultūros vertybių išsaugojimą, plėtrą ir sklaidą. Kita vertus, tarptautinių kultūros srities sutarčių, UNESCO ir Jungtinių Tautų teisės aktų ratifikavimas ir įgyvendinimas ne tik sukuria palankias sąlygas tarptautiniam kultūriniam bendradarbiavimui, bet ir padeda Lietuvai įtvirtinti savo kultūrą tarp pasaulio kultūrų.

Šalia svarbios kultūros infrastruktūros bei informacijos sistemų integracijos, jungimosi su ES kultūros infrastruktūros dariniais ir tinklais Lietuvos kultūros plėtrai yra ypač svarbi vertybių integracija. Ji trunka dešimtmečius, yra sunkiai prognozuojama, tačiau neatsiejama nuo Lietuvos kultūros tapatumo raidos.

Apibendrinus geopolitinę bei istorinę Lietuvos kultūros būklę, visuomenės diskusijas bei Vyriausybės patvirtintas *Kultūros politikos nuostatas*, pagrindinis Lietuvos kultūros ilgalaikės strategijos tikslas yra *išsaugoti ir aktualinti paveldėtas bei bendras Europos kultūros vertybes jungiantį Lietuvos kultūros tapatumą ir užtikrinti jo tęsą, atvirą sklaidą ir konkurencingumą šiuolaikiniame Lietuvos, ES ir pasaulio kultūrų kontekste*.

Lietuvos valstybė siekia išsaugoti lietuvių kalbą, lietuvių etninę bei regionų kultūrą, istorinį Lietuvos kultūros paveldą, užsienio lietuvių bendrijų bei Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų kultūras.

Autentiškų kultūros vertybių aktualinimas, tęsa ir sklaida šiuolaikiniame pasaulyje neįmanomi be nuolat atsinaujinančios, šiuolaikinės visuomenės kultūrinius poreikius tenkinančios jų raiškos, todėl Lietuvos kultūros tapatumo stiprinimas, tęsa bei plėtra negali būti atskirti nuo kūrybinės veiklos ir meno įvairovės skatinimo. Dėl šios priežasties Lietuvos valstybė remia profesionalųjį meną, kūrybinę veiklą, meno kūrėjų organizacijas, užtikrina meninės kūrybos sklaidą, skatina kultūros pramonės plėtrą, sudaro sąlygas įgyti profesinį meno išsilavinimą.

Lietuvos kultūros vertybių aktualinimas, jų sklaida Lietuvos ir užsienio visuomenėse negalima be žinių visuomenės teikiamų informacijos sklaidos galimybių. Kultūros informacijos prieinamumas, jos naudojimas ieškant naujų kultūrinės raiškos bei naujų tarptautinio bendradarbiavimo galimybių yra tiesiogiai susiję su prioritetiniais autentiškos lietuvių kultūros pristatymo pasauliui, Lietuvos kultūros atvirumo tikslais. Autentiškumo ir atvirumo dėmė kultūroje sudaro prielaidas moderniai formuoti savitai kultūrai. Atvira yra tokia kultūra, kurios pažinimo galimybė užtikrinta visiems visuomenės nariams ir kuri yra pasirengusi dialogui su kitomis kultūromis. Atviros kultūros visuomenė, viena vertus, žino ir pasitiki savo tapatumu, kita vertus, nebijo konkurencijos su kitomis kultūromis.

Pasitikėjimo savo kultūros tapatumu ir tolerancijos kitoms kultūroms ugdymas galimas tik užtikrinus visos visuomenės dalyvavimą kultūroje ir kultūros prieinamumą visuomenei. Todėl Lietuvos valstybė remia autentiškos kultūros raišką ir tradicinę regionų kultūrą, mėgėjų kūrybinę veiklą bei nevyriausybinės organizacijas.

Valstybės ir savivaldybės institucijoms, siekiančioms kultūros politikos tikslų, pagrindinės yra šios strateginės kryptys:

Saugant ir puoselėjant nacionalinės kultūros tapatumą:

– užtikrinti lietuvių kalbos apsaugą ir tęstinumą, skatinti modernią jos plėtrą žinių visuomenės poreikiams tenkinti;

- puoselėti etninę kultūrą, vietos tradicijas;
- saugoti kultūros paveldą ir jo kultūrinę vertę sudarant sąlygas jį pažinti ir naudoti;
- remti užsienio lietuvių bendruomenių pastangas išsaugoti tautinę tapatybę;
- remti Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų kultūrą ir švietimą.

Skatinant kūrybinę veiklą ir meno įvairovę:

– remti profesionalųjį meną ir kūrybinę veiklą, meno kūrėjų organizacijas;

– užtikrinti meninės kūrybos sklaidą;

– skatinti kultūros pramonės plėtrą;

– sudaryti sąlygas įgyti profesinį meno išsilavinimą;

– užtikrinti teises ir ekonomines sąlygas nacionaliniam kinui kurti ir platinti įgyvendinant kino įstatymą bei parengiant būtinus įstatymų lydimuosius aktus. Decentralizuoti nacionalinio kino plėtrą įsteigiant nacionalinio kino centrą ir plėtojant jo veiklą;

– sukurti teises prielaidas racionaliai naudoti teatrams ir koncertinėms organizacijoms skiriamas lėšas parengiant ir įgyvendinant teatrų ir koncertinių organizacijų įstatymą bei būtinus įstatymų lydimuosius aktus, nustatančius teatrų statusą, Lietuvos teatrų sistemą, jų finansavimo būdus, darbo santykius.

Plėtojant informacinę visuomenę:

– sudaryti sąlygas gauti informaciją apie Lietuvą ir pasaulį;

– išplėsti galimybes pažinti nacionalinę ir užsienio tautų istoriją, kultūrą, meną;

– rengti kultūros darbuotojus dirbti informaciniame visuomenėje;

– atnaujinti ir modernizuoti viešąsias bibliotekas pagal bibliotekų atnaujinimo ir modernizavimo programą. Siekti, kad būtų įgyvendinta pagrindinė viešosios bibliotekos paskirtis visuomenėje – minčių, idėjų, žinių, informacijos ir patyrimo, užfiksuotų dokumentuose, saugojimas, tvarkymas ir sklaidymas;

– atnaujinti ir modernizuoti muziejus bei jų ekspozicijas parengiant ir įgyvendinant muziejų renovacijos ir modernizavimo programą. Skatinti muziejų politikos decentralizaciją įsteigiant muziejų tarybą. Užtikrinti muziejų ekspozicijų ir saugyklų saugumą.

Skatinant nacionalinės kultūros atvirumą:

- rūpintis Lietuvos kultūros sklaida užsienyje;
- sudaryti sąlygas pažinti kitų tautų kultūrą Lietuvoje.

Sudarant sąlygas visuomenei dalyvauti kultūros veikloje:

- remti mėgėjų kūrybinę veiklą;
- įgyvendinti regioninę kultūros politiką;
- remti nevyriausybinių organizacijų kultūrinę veiklą.

Sudarant finansines sąlygas kultūros srities plėtrai:

- siekti, kad nemažėtų kultūrai skiriama valstybės biudžeto dalis;
- siekti, kad kultūrai skiriamos lėšos būtų naudojamos racionaliai;
- įdiegti programinį kultūros srities finansavimą;
- panaudoti papildomą ES ir UNESCO finansavimą.

SAUGI VISUOMENĖ

Globalizacijos pavojų akivaizdoje mažai šaliai nėra nieko racionalesnio kaip integruotis į tokią ekonominę erdvę: čia stabilios aplinkos sąlygomis, naudojantis didžiuliais finansiniais ir technologiniais ištekliais, perimdama modernių institucinę patirtį Lietuva galės sparčiau mažinti atsilikimą nuo ES senbuvių.

(Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga)

1. Aplinkos apsauga

Aplinkos apsaugos ilgalaikės plėtros kryptys yra šios:

- įgyvendinti tvariosios plėtros principą;
- sudaryti prielaidas racionaliam gamtos išteklių naudojimui, apsaugai ir atkūrimui;
- atsižvelgiant į ES normas ir standartus, užtikrinti tinkamą aplinkos kokybę;
- išsaugoti gamtos paveldo vertybes, kraštovaizdžio savitumą ir biologinę įvairovę;
- didinti šalies miškingumą ir miškų aplinkosaugos vertę.

Aplinkos kokybės apsauga.

Vandenių apsaugos srityje: mažinti vandenių taršą buitinėmis ir gamybinėmis nuotėkomis; gerinti geriamojo vandens kokybę; mažinti vandenių taršą iš žemės ūkio šaltinių; gerinti rekreacijai naudojamų vandenių būklę; gerinti vandens ekologijos sistemų būklę; racionaliai naudoti vandens energetinius išteklius; mažinti jūros taršą; siekti sumažinti kaimyninių valstybių daromą įtaką Lietuvos vandens ištekliams.

Oro apsaugos srityje: skatinti energijos naudojimo veiksmingumą bei atsinaujinančiųjų energijos šaltinių naudojimą; mažinti taršą iš didelių deginimo (energetikos) įrenginių; mažinti transporto poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai; mažinti poveikį klimato kaitai, ozono sluoksniui, rūgštėjimo eutrofikacijos procesui.

Dirvožemio apsaugos srityje: mažinti dirvožemio teršimą organinėmis ir mineralinėmis trąšomis bei kitais žemės ūkyje naudojamais chemikalais, naftos produktais ir sunkiaisiais metalais; nustatyti seną taršą ir ją pašalinti.

Atliekų tvarkymo srityje: sukurti racionalią atliekų tvarkymo sistemą; kuo daugiau ir racionaliau panaudoti atliekų medžiaginius ir energijos išteklius; pašalinti pesticidų bei kitas pavojingas atliekas; saugiai tvarkyti radioaktyviausias atliekas.

Apsaugos nuo fizikinės taršos srityje: mažinti triukšmo lygį miestuose; išvengti Ignalinos AE keliamo radiacijos pavojaus; mažinti radioaktyvųjų aplinkos teršimą.

Gamtos išteklių, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsauga.

Saugomų teritorijų sistemos srityje: plėtoti saugomų teritorijų sistemą; tobulinti saugomų teritorijų sistemos valdymą; suformuoti palankų visuomenės požiūrį į saugomas teritorijas, jų uždavinius.

Kraštovaizdžio išsaugojimo ir žemėnaudos struktūros formavimo srityje: gerinti ir stambinti bendrą žemėnaudos struktūrą; sustabdyti gamtos kraštovaizdžio nykimą ir išsaugoti būdingą jo įvairovę, parengti ir įgyvendinti kraštovaizdžio apsaugai svarbių teritorijų planavimo ir tvarkymo programas; sustabdyti karstinio ir pelkinio kraštovaizdžio nykimą; kurti urbanistinio ir agrarinio kraštovaizdžio teritorijų plėtros, tvarkymo ir apsaugos politiką.

Rekreacinės aplinkos apsaugos srityje: pritaikyti saugomas teritorijas lankymui, sudaryti sąlygas rekreacijos, ypač pažintinio turizmo, plėtrai; sustabdyti vaizdingiausių gamtos vietovių, pirmiausia kranto zonos, užstatymą, pajūrio paplūdimių ir kopų nykimą; sustabdyti rekreacinės agrarinės aplinkos nykimą.

Gamtos išteklių naudojimo ir apsaugos srityje: stiprinti ir tobulinti žemės gelmių išteklių panaudojimo valstybinį reguliavimą bei priežiūrą; apgalvotai naudoti bei saugoti gamtos išteklius; sustabdyti augalų, grybų ir gyvūnų rūšių bei populiacijų nykimą, išsaugoti jų nacionalinius genetinius išteklius.

Miškų ūkio plėtros srityje: išsaugoti ir gausinti miško išteklius, užtikrinti jų racionalų ir nepertraukiamą naudojimą, didinti miškų produktyvumą bei sveikatingumą; užtikrinti miškų nuosavybės formų įvairovę ir jų lygiateisiškumą; didinti šalies miškingumą įveisiant miškus,

įskaitant ir dirvonuojančiose bei menkavertėse žemėse; tenkinti bendrąsias socialines visuomenės reikmes; plėsti tvaraus miškų ūkio principais pagrįstą bei konkurencingą privataus miškų ūkio sektorių.

Pagrindiniai veiksmai ir svarbiausios priemonės:

Teisinis aplinkos apsaugos reguliavimas. Dauguma teisės aktų įvairiose aplinkosaugos srityse turi būti tobulinama atsižvelgiant į: nacionalinius tikslus ir prioritetus; Europos Sąjungos reikalavimus; konvencijų bei kitų tarptautinių susitarimų įsipareigojimus.

Dėl ES teisės perkėlimo į nacionalinę teisę buvo atlikta nemažai nacionalinių teisės aktų pakeitimų ir papildymų, todėl būtina artimiausiu metu parengti pagrindinių aplinkosaugos įstatymų, tarp jų Aplinkos apsaugos, Vandens, Atliekų ir kt. įstatymų, naujas redakcijas.

Aplinkos apsaugos valdymas (administravimas)

Aplinkos apsaugos valdymo (administravimo) srityje numatomos trys pagrindinės reformos: institucinio stiprinimo, atliekų tvarkymo bei vandenvėlos srityse.

Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas. Tai viena svarbiausių prevencijos priemonių, leidžiančių išvengti neigiamų aplinkos pokyčių. Poveikio aplinkai vertinimas turi užtikrinti, kad planuojamos ūkinės veiklos poveikis aplinkai bus įvertintas ir į jį bus atsižvelgta prieš pradėdant ūkinę veiklą. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas sudaro sąlygas aplinkos kokybei ir gyventojų sveikatai užtikrinti, tvariosios ūkio plėtros sprendimams priimti.

Strateginis aplinkos vertinimas – tai sistemingas ir išsamus procesas, vertinantis strateginių planavimo dokumentų (tam tikrų planų ir programų) įgyvendinimo pasekmes aplinkai, parengiant vertinimo ataskaitą, kuri naudojama priimant sprendimą.

Strateginis aplinkos vertinimas bus atliekamas šiems planams ir programoms: žemės ūkiui, miškų ūkiui, žuvininkystei, energetikai, pramonei, transportui, atliekų tvarkymui, vandentvarkai, telekomunikacijoms, turizmui, miestų ir kaimų planavimui ir kt.

Ekonominės priemonės

Mokesčiai už aplinkos teršimą (gaminio mokestis)

Tobulinti mokesčio už aplinkos teršimą gaminių atliekomis sistemą. Išplėsti apmokestinamųjų gaminių sąrašą įtraukiant į jį gaminius, kurie, pasibaigus naudojimo laikui, tampa aplinkai pavojingomis atliekomis (automobiliai, būtinė technika ir pan.).

Tobulinti mokesčio už aplinkos teršimą iš mobiliųjų taršos šaltinių sistemą. Įgyvendinti principą „teršėjas moka“, t. y. nustatyti mokestį ne tik juridiniams, bet ir fiziniams asmenims už mobiliųjų taršos šaltinių taršą.

Mokesčiai energetikos sektoriaus taršai mažinti

Tobulinti mokesčio už aplinkos teršimą sistemą nustatant arba pakeičiant jau galiojančią energetikos sektoriuje mokestį už išmetamus į atmosferą teršalus (SO₂, CO₂, NO_x, lakūs organiniai junginiai ir pan.).

Užstatas už pakuotes (daugkartinio ir vienkartinio naudojimo)

Plėsti bei tobulinti užstato ir gražos sistemą, kuri būtų taikoma pakuočių atliekų (vienkartinio ir daugkartinio naudojimo taros) surinkimui užtikrinti bei pakuočių atliekų srautui sumažinti.

Mokesčiai už gamtos išteklių naudojimą

Tobulinti mokesčių už valstybinius gamtos išteklius apmokestinimo sistemą, nustatant mokesčio tarifus, skatinančius racionalų ir taupų gamtos išteklių naudojimą bei investicijas į naftos ir dujų išteklių paieškos ir žvalgymo darbus.

Kitos ekonominės priemonės:

ištirti ir taikyti apyvartinių taršos leidimų sistemą;

diegti regioninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemas;

taikyti administracines ir ekonomines priemones, skatinančias antrinių žaliavų surinkimą ir perdirbimą;

nustatyti „žaliųjų pirkimų“ taisykles viešiesiems pirkimams.

Aplinkos stebėsenos (monitoringo) pagrindinis tikslas yra aprūpinti valstybės ir visuomenės institucijas patikima informacija apie aplinkos būklę ir antropogeninį poveikį patiriančius aplinkos būklės pokyčius.

2. Krašto apsauga

Lietuvos gynybos sistema kuriama kaip transatlantinės gynybos sistemos dalis. Krašto apsaugos sistemos plėtra – tai realių Lietuvos karinių pajėgumų, kaip NATO kolektyvinės saugumo ir gynybos sistemos dalies, plėtra parengiant kariuomenę ginti valstybę bei vykdant Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus.

Lietuvos kariuomenė, prisidėdama prie euroatlantinių vertybių sklaidos, dalyvis patirtimi bei teiks pagalbą tuo suinteresuotoms valstybėms. Bendradarbiavimą su sąjungininkėmis ir partnerėmis Lietuva įgyvendins per dvišalius ir daugiašalius gynybos projektus.

Daug dėmesio plėtojant karinius pajėgumus bus skiriama Lietuvos kariuomenei parengti veikti kartu su sąjungininkėmis NATO kolektyvinės gynybos operacijose. Lietuvos kariuomenė pagal galimybes kartu su sąjungininkėmis ir partnerėmis dalyvaus tarptautinėse operacijose, įskaitant krizių valdymo ir antiteroristines operacijas.

Lietuva prisidės prie ES greitojo reagavimo pajėgų, skirdama numatytus karinius vienetus krizių valdymo operacijoms, tačiau nekartodama NATO, kaip kolektyvinės gynybos organizacijos, funkcijų.

Šiems tikslams pasiekti kuriamos modernios, gerai apginkluotos, mobilios, greitai išskleidžiamos ir sugebančios išsilaikyti nustatytą laiką apibrėžtoje teritorijoje, galinčios veikti plataus spektro operacijose pajėgos. Lietuvoje plėtojama partnerių pastiprinimo priėmimo infrastruktūra ir pajėgumai, užtikrinantys šalies gynybą su sąjungininkių pagalba.

Lietuvos kariuomenė specializuosis tose srityse, kuriose pagal turimus išteklius būtų kuriami NATO reikalingi pajėgumai, kartu didinantys ir Lietuvos saugumą.

Lietuva palaipsniui didins profesinės karo tarnybos karių skaičių tuose daliniuose, kurie bus rengiami dalyvauti NATO kolektyvinės gynybos operacijose. Bus palaikomas mobilizacinis rezervas, tenkinantis valstybės gynybos poreikius krizės atveju.

Siekiant užtikrinti šalies gynybą ir vykdyti tarptautinius įsipareigojimus, visokeriopa pirmenybė bus skiriama sausumos pajėgoms. Ketinama išlaikyti nedideles Karinės oro ir Karinės jūrų pajėgas, reikalingas specifinėms užduotims atlikti, Lietuvos suverenitetui ir teritoriniam vientisumui užtikrinti ir Aljanso misijoms vykdyti.

Plėtojant Lietuvos karinius pajėgumus bus sukurta centralizuota logistikos sistema, užtikrinanti visų kovinių dalių ir junginių aprūpinimą bei išsilaikymą vykdant operacijas taikos ir karo metu.

Su NATO suderinta vadovavimo, valdymo, ryšių, kompiuterinė, informacijos ir žvalgybos (C4I2) sistema sudarys pagrindą toliau modernizuoti kariuomenę ir atitikti ateities reikalavimus. Jos įgyvendinimas sudarys sąlygas laiku ir efektyviai reaguoti į kylančias grėsmes ir veikti kartu su NATO pajėgomis.

Lietuvos kariuomenė ir gynybos infrastruktūra bus plėtojama pagal šalies gynybos poreikius ir susieta su ekonomikos augimu. Kariuomenė įsigis modernią ginkluotę ir karinę techniką, maksimaliai išnaudos šalies gynybos reikmėms jau esamą infrastruktūrą, mokslinį potencialą bei mokslo laimėjimus.

Lietuvos karinės gynybos galia grindžiama žmogiškojo veiksnio svarba. Valstybės saugumas ir gynyba priklausys ne tiek nuo ginkluotės ir karinės technikos, kiek nuo karių pasirengimo lygio, profesionalumo bei motyvacijos. Krašto apsaugos sistemoje bus įdiegta moderni civilinio ir karinio personalo valdymo sistema, užtikrinanti aukštos kvalifikacijos specialistų išsaugojimą. Bus ugdomas ir mokomas karinis personalas, užtikrinamos geros karių tarnybos sąlygos ir aprūpinimas.

Krizių valdymas

Lietuvos nacionalinė krizių valdymo sistema plėtojama kaip nacionalinio saugumo sistemos dalis, integranti su ES ir NATO krizių valdymo institucijomis.

Lietuvos krizių valdymo sistema atliks Lietuvos gyvybiniams ir pirmaeiliams nacionaliniams interesams pavojų keliančių veiksnių ir grėsmių kompleksinio stebėjimo funkcijas, iš anksto nustatys besiformuojančias krizes, parengs krizių prevencijos priemones, numatys, kaip jas įgyvendinti, užtikrins krizių valdymą ir atkurs priimtinos padėties sąlygas.

Lietuvos krizių valdymo sistema valstybės valdymo institucijų atskirų sričių krizių valdymo pastangas integruos į vientisą sistemą ir stiprins ryšius tarp institucijų.

Lietuvos krizių valdymo sistemos plėtros prioritetas yra krizių susidarymo prognozavimas, išankstinis jų nustatymas, prevencijos pajėgumų ir gebėjimo jas įveikti plėtojimas.

3. Viešasis saugumas

Bendradarbiaujant teisingumo ir vidaus reikalų srityse, bus naudojamos priemonės, susijusios su tarptautiniu policijos bendradarbiavimu, būsimų ES išorinių sienų apsauga, duomenų apsauga bei vidinių sienų kontrolės panaikinimu, kova su organizuotu nusikalstamumu ir prekyba narkotikais, terorizmu, prieglobsčio prašytojams teikiamų paslaugų sistemos tobulinimu, vizų politika, nacionaline Šengeno informacine sistema.

Ypatingas dėmesys bus skiriamas tarptautiniam bendradarbiavimui su ES valstybių, turinčių išorines sienas, pasienio apsaugos tarnybomis. Integruojantis į ES ir iki 2007 m. prisijungus prie Šengeno susitarimo, mažės ES vidinių sienų kontrolė, kartu bus stiprinama ES išorinių sienų apsauga. Prie valstybės sienos su kiekviena gretima valstybe bus palaikomas nustatytas valstybės sienos režimas, užkardomas nusikalstamumo plitimas per valstybės sieną. Didės migracijos procesų kontrolė. Migracijos procesų kontrolė bus nukreipta į ES šalių piliečių laisvą judėjimą ir ne ES šalių piliečių migracijos per valstybės sieną stiprinimą.

Geros kaimynystės santykių su visomis savo regiono valstybėmis palaikymą Lietuvos Respublika laikys nekintamu savo užsienio ir saugumo politikos prioritetu. Ypač svarbus bendradarbiavimas viešojo saugumo srityje su kaimyninėmis valstybėmis: Baltarusija, Estija, Latvija, Lenkija ir Rusija.

Vyks tolesnis glaudus daugiašalis ir dvišalis bendradarbiavimas viešojo saugumo srityje su Šiaurės Europos valstybėmis: Danija, Islandija, Norvegija, Suomija ir Švedija. Aktyviai dalyvaujama Baltijos jūros valstybių tarybos veikloje. Kovodama su terorizmu, korupcija, organizuotu nusikalstamumu, prekyba žmonėmis, narkotikų platinimu, nelegalia migracija, kontrabanda, atsakydama į kitus moderniuosius iššūkius saugumui (pvz., kibernetinius nusikaltimus), Lietuva kartu su užsienio partneriais ir tarptautinėmis organizacijomis kurs, ratifikuos ir įgyvendins tarptautinės teisės nuostatas, tarp kurių ypatingas dėmesys bus skiriamas JTO Saugumo Tarybos rezoliucijoms įgyvendinti; skatins tarpžinybinį policijos, pasienio apsaugos tarnybų, specialiųjų tarnybų bendradarbiavimą tiek dvišaliais pagrindais, tiek per tarptautines organizacijas, tokias kaip *Interpolas* ir *Europolas*.

Pagrindinės asmens ir visuomenės saugumo plėtojimo kryptys:

apsaugoti asmens teises bei teisėtus interesus nuo nusikalstamų pasikėsinių, įgyvendinant veiksmingą valstybės nusikaltimų kontrolės ir prevencijos politiką, didesnę dėmesį skiriant nusikaltimų prevencijai ekonominėmis, socialinėmis, švietimo ir kitomis priemonėmis;

kurti naują nusikaltimų kontrolės ir prevencijos sistemos modelį, kurį taikant bus sudarytos galimybės nuosekliai ir kompleksiškai šalinti esmines nusikaltimų priežastis bei sąlygas ir racionaliai naudoti tam skiriamus išteklius: didinti savivaldybių vaidmenį kuriant saugią gyvenamąją aplinką; asmens ir visuomenės saugumo problemoms spręsti pasitelkti visuomenę, nevyriausybinės organizacijas; perimti teigiamą tarptautinę patirtį pritaikant ir įdiegiant Lietuvoje kitose šalyse taikomas nusikaltimų kontrolės ir prevencijos formas;

siekiant pažaboti organizuotą nusikalstamumą, imtis priemonių griauti organizuotų nusikalstamų struktūrų neteisėtai sukauptą ekonominį potencialą. Užtikrinti tarptautinius standartus atitinkančią pinigų plovimo prevenciją. Stiprinti liudytojų ir nukentėjusiųjų apsaugos sistemą.

Nuolatinį dėmesį skirti kovai su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, aktyviai dalyvauti tarptautinėse kovos su organizuotu nusikalstamumu operacijose;

įgyvendinti radikalias korupcijos prevencijos priemones, kompleksiskai šalinti šio reiškinio priežastis – tobulinti nacionalinę įstatymų bazę, atliekant teisės aktų suderinimo su ES teisės aktais procedūras. Svarbus vaidmuo šioje srityje teks atitinkamai finansuojamai Nacionalinės kovos su korupcija programai įgyvendinti;

įkurti tarptautinius standartus atitinkančią civilinės saugos ir gelbėjimo instituciją, galinčią veiksmingai organizuoti ekstremalių situacijų valdymą ir patenkinti visuomenės poreikius šioje srityje – užtikrinti reikiamą skubią pagalbą žmogui gaisro, pramoninės avarijos ar kitos nelaimės atveju. Pagal galimybes plėtoti pajėgumą, kuris leis Lietuvai prisidėti prie stichinių nelaimių ir didelių pramoninių avarijų užsienio šalyse padarinių likvidavimo, įskaitant humanitarinę bei gelbėjimo pagalbą, kai to prašys užsienio partneriai. Plėtoti krizių stebėsenos ir valdymo sistemą;

skatinti visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo institucijų veiklos veiksmingumą: tobulinti šių institucijų valdymo ir veiklos metodus, tarpusavio ryšius, santykius su kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis bei gyventojais; plėtoti dvišalį ir regioninį bendradarbiavimą, aktyviai dalyvauti tarptautinių visuomenės saugumo organizacijų veikloje; užtikrinti tinkamą policijos ir kitų visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo institucijų materialinį, techninį ir informacinį aprūpinimą; kurti pareigūnų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo sistemą, leidžiančią racionaliai panaudoti žinybinių, kitų mokslo bei studijų institucijų turimą potencialą ir perimti teigiamą pareigūnų rengimo Europos bei kitose užsienio šalyse patirtį.

4. Socialinė apsauga

Pagrindiniai sektoriaus veiksmai bus nukreipti šiomis pagrindinėmis strateginėmis kryptimis:

Užimtumo didinimas, nedarbo mažinimas, darbo vietų kokybės gerinimas. Šiai kryptčiai priklauso pradėtos vykdyti Lietuvos Respublikos užimtumo didinimo 2001–2004 m. programa ir Valstybinė darbo saugos ir sveikatos programa, rengiama Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių programa.

Socialinio draudimo sistemos plėtra. Šiai kryptčiai priklauso pradėdama vykdyti pensijų sistemos reforma, apimanti socialinio draudimo (taip pat ir kaupimo pakopos įvedimas), valstybinių pensijų reformą ir draudimo nuo nedarbo reformą, taip pat priemones socialinio draudimo aprėpčiai bei finansiniam sistemos stabilumui padidinti.

Socialinės paramos plėtra ir skurdo bei socialinės atskirties įveikimas. Šiai kryptčiai priklauso vykdoma Skurdo mažinimo Lietuvoje strategija ir parengta jos įgyvendinimo programa, Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 1999–2003 metų programa, Nuteistųjų ir grįžusiųjų iš kardomojo kalnimo vietų, pataisos darbų ir socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų asmenų socialinės adaptacijos 2001–2004 metų programa, Nacionalinė žmonių su negalia socialinės integracijos 2003–2012 metų programa, piniginės socialinės paramos reforma, socialinės apsaugos priemonių neįgaliesiems reforma, socialinių paslaugų reforma, vykdoma Nacionalinė programa prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą, rengiama savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programa, Nacionalinė demografinės politikos strategija.

Gyvenimo kokybės gerinimas ir socialinės partnerystės stiprinimas. Užimtumo didinimo, nedarbo mažinimo ir darbo vietų kokybės tobulinimo krypties pagrindiniai veiksmai:

didinti užimtumo gebėjimus (darbo rinkos politikos aktyvinimas, darbo rinkos institucijų veiklos gerinimas, profesinio rengimo gerinimas bei nuolatinio mokymosi sistemos plėtra;

skatinti darbo vietų kūrimą (palankių sąlygų sudarymas naujoms darbo vietoms kurtis, vietinių užimtumo iniciatyvų skatinimas);

didinti gebėjimus prisitaikyti prie pokyčių (lanksčių darbo organizavimo ir apmokėjimo formų plėtojimas, darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, struktūrinių pokyčių padarinių švelninimas);

stiprinti vyrų ir moterų lygių galimybių politiką;

didinti užimtumo politikos integravimą;
 sudaryti saugias ir sveikas darbo sąlygas darbo vietose, mažinti nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų skaičių;

užtikrinti lietuvių kalbos vartojimą privačiame darbo ir kvalifikacijos kėlimo sektoriuje.

Socialinio draudimo sistemos plėtros krypties pagrindiniai veiksmai:

sukurti papildomą nevalstybinį socialinį draudimą (pensijų reforma). Suderinti valstybinę socialinio draudimo sistemą su nevalstybine sistema;

draudimo nuo nedarbo reforma, įgyvendinanti stabilią ir patikimą nedarbo draudimo sistemą;

padidinti socialinio draudimo aprėptį, geriau įtraukti kaimo gyventojus, dirbančius žemę, savarankiškai dirbančius, menininkus, kūrybinius darbuotojus ir kitus asmenis į socialinį draudimą;

užtikrinti ir vykdyti mokesčių ir įmokų surinkimo, taupaus bei rezultatyvaus lėšų panaudojimo priemones;

rengti vidutinės trukmės ir ilgalaikes socialinio draudimo ir konsoliduoto socialinės apsaugos biudžeto prognozes.

Socialinės paramos plėtros ir skurdo bei socialinės atskirties įveikimo krypties pagrindiniai veiksmai:

įvykdyti piniginės socialinės paramos reformą, kuria siekiama sukurti bendrą pajamų ir turto įvertinimo principu teikiamos piniginės socialinės paramos sistemą. Ši sistema mažintų skurdo paplitimą ir derintų paramą su paskatomis remiamoms šeimoms grįžti į darbo rinką ir plėsti ekonominį aktyvumą;

įvykdyti socialinės apsaugos priemonių neįgaliesiems reformą, kuria siekiama tikslingiau derinti specialių pagalbos priemonių ir piniginių išmokų teikimą neįgaliesiems, sudarant jiems palankesnes sąlygas grįžti į darbo rinką, o pinigines išmokas teikti pagal netekto darbingumo laipsnį;

įvykdyti socialinių paslaugų reformą, kuri apibrėžtų veiksmingesnius socialinių paslaugų organizavimo būdus, skatintų pačius paslaugų gavėjus ieškoti savivalbos būdų, pertvarkytų paslaugų finansavimą, sukurtų bendrą socialinių paslaugų standartų, kokybės vertinimo ir kontrolės mechanizmą;

teikti prevencines ir reabilitacines socialines paslaugas socialinės atskirties grupėms, prievartą ir išnaudojimą patyrusiems, sergantiems priklausomybės ligomis, grįžusiems iš įkalinimo vietų ir kitiems asmenims;

bendradarbiaujant su savivaldybėmis, stiprinti vaikų teisių apsaugos institucijų tinklą;

toliau įgyvendinti Nacionalinės programos prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą priemonės;

plėtoti savivaldybių socialinio būsto fondą, remti mažas pajamas turinčius gyventojus, kad jie galėtų išlaikyti būstą;

geriau panaudoti nevyriausybinų organizacijų išteklius ir gebėjimus socialinei paramai tobulinti; užtikrinti šių nevalstybinių socialinės paramos sistemų veiksmingą funkcionavimą;

įgyvendinti paramos šeimai sistemą, numatyti priemones, turinčias įtakos šalies demografinėi situacijai gerinti.

Kiti veiksmai (aktualūs visoms kryptims):

tobulinti teisinę bazę ir suderinti ją su tarptautine socialine teise;

vykdyti ir įgyvendinti teises, finansines bei administracines priemones, būtinas Europos Sąjungos privalomiesiems reikalavimams dėl laisvo darbuotojų judėjimo ir socialinės politikos bei užimtumo;

parengti teises ir institucines priemones, būtinas darbui su Europos socialiniu fondu ir veiksmingam jo lėšų administravimui;

vertinti ir stebėti socialinę bei darbo politiką, konkurso būdu panaudojant išorinius išteklius tyrimams atlikti ir politikai vertinti. Nustatyti ir parengti duomenų bazines šioms tikslams; automatizuotai apdoroti, valdyti ir paskirstyti informaciją, gaunamą kompiuterių tinklais;

informuoti visuomenę apie socialines teises ir jų įgyvendinimo galimybes.

5. Sveikatos apsauga

Pagrindinės sveikatos priežiūros sistemos ilgalaikės raidos strategijos kryptys – sveikatos sistemos reforma, atitinkanti Europos Sąjungos teisės reikalavimus; visuomenės sveikatos stiprinimo, ugdymo ir informacijos sistemų plėtra; ligų prevencijos ir kontrolės įgyvendinimas; profesinio tobulėjimo skatinimas. Šia strategija siekiama sukurti šiuolaikinę ir modernią sveikatos priežiūros sistemą, pagrįstą strateginiu planavimu, reformos proceso pokyčių analize ir valdymu, užtikrinančią sveikatos priežiūros prieinamumą, veiksmingumą, racionalų lėšų naudojimą, sveikos gyvensenos formavimą. Sveikatos sistemos efektyvų funkcionavimą užtikrina valstybė, įtraukdama šiam tikslui įgyvendinti visas socialines ir ekonomines struktūras ir sudarydama būtinas sąlygas visuomenei bei kiekvienam jos nariui sveikai gyventi. Todėl neabejotina optimalios sveikatos būklės užtikrinimo strateginė prielaida yra visos sveikatos sistemos darnus plėtojimas, apimantis sveikatos išsaugojimą ir stiprinimą, ligų profilaktiką, ligų nustatymą laiku, gydymą bei ligonių reabilitaciją.

Sveikatos apsaugos sistema bus plėtojama šiomis kryptimis:

Formuoti sveikos gyvensenos ir sveikatos apsaugos nuostatas visuomenėje ir derinti jas su ES teisės aktų reikalavimais. Siekiama sumažinti gyventojų sergamumą ir mirtingumą dėl neigiamai gyventojų darbo ir gyvenimo sąlygas veikiančių priežasčių, užtikrinti veiksmingą ligų prevencijos ir kontrolės sistemos funkcionavimą, sveikatos ugdymo ir informacijos sistemų plėtrą, rizikos veiksnių įtakos sveikatai vertinimą, skatinti profesinį visuomenės sveikatos sistemos darbuotojų tobulėjimą, sveikatos problemoms spręsti pasitelkti kitus sektorius.

Ugdyti socialinės rizikos ir sveikatos rizikos grupių prisitaikymo prie aplinkos gebėjimus skatinant įsitraukti į pagalbos grupes, mokant savarankiškai įveikti visuomenės sveikatos problemas bei remiant visuomenines organizacijas, kurios rūpinasi visuomenės sveikata. Siekiama formuoti aktyvią ir už savo sveikatą atsakingą visuomenę.

Siekiant ugdyti sveikos gyvensenos nuostatas, numatoma tobulinti pačią sveikatos ugdymo sistemą. Sveikos gyvensenos ugdymo įtraukimas į sveikatos sistemos ir kitų sektorių darbuotojų profesinio mokymo ir kvalifikacijos kėlimo programas stiprintų asmeninę žmogaus atsakomybę už savo sveikatą.

Mažinti gyventojų mirtingumą ir ilginti vidutinę gyvenimo trukmę. Siekiama sudaryti vienodas sąlygas visiems šalies piliečiams gauti reikiamas sveikatos paslaugas, stebėti ir vertinti gyventojų mirtingumo priežastis. Visiems gyventojams užtikrinti prieinamą kokybišką stacionarią ir ambulatorinę pagalbą. Dėl mažėjančio mirtingumo, ilgesnės bendro gyvenimo trukmės besikeičianti Lietuvos gyventojų demografinė struktūra (ypač padaugės vyresnių kaip 65 metų gyventojų) turės įtakos sveikatos priežiūros paslaugų poreikio kitimui – padidės profilaktinių sveikatos patikrinimų ir labai specializuotų paslaugų, veiksmingai gerinančių gyvenimo kokybę, poreikis. Todėl būtina plėtoti paslaugas, kurių poreikis šiuo metu nepatenkinamas. Siekiama gerinti teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų kokybę diegiant naujas medicinos technologijas, keliant darbuotojų kvalifikaciją, užtikrinant įstaigų ir ES keliamų reikalavimų atitikimą.

Įgyvendinant lėtinių neinfekcinių ligų ir traumų prevenciją, numatoma tobulinti neinfekcinių ligų ir jų rizikos veiksnių ankstyvo nustatymo ir kontrolės sistemą bei įgyvendinti kompleksines šių ligų prevencijos programas.

Per atitinkamas programas įgyvendinti užkrečiamųjų ligų prevenciją ir kontrolę.

Tobulinti asmens sveikatos priežiūros įstaigų sistemos valdymą ir finansavimą. Siekiama sukurti tinkamai veikiančią valstybės, apskričių ir savivaldybių sveikatos priežiūros įstaigų sistemą. Numatoma tobulinti išteklių paskirstymą ir optimizuoti išlaidas sveikatos priežiūrai. Siekiant didesnio sveikatos sistemos efektyvumo, ieškant ir diegiant efektyvesnes lėšų panaudojimo formas, gerinant sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, plėtojant pirminę sveikatos priežiūrą ir gerinant antrinės bei tretinės sveikatos priežiūros įstaigų sistemą, o ateityje gerinant ir populiacijos sveikatos rodiklius, įgyvendinamas tikslas už sveikatos priežiūrai skirtas lėšas teikti daugiau ir geresnių paslaugų. Siekiama, kad nedidėtų tiesioginės gyventojų išlaidos sveikatos priežiūrai.

Vykdyti aktyvią priklausomybės ligų prevenciją, gerinti narkomanų ir kitų priklausomybių ligomis sergančių asmenų sveikatos priežiūrą. Rengti narkomanijos prevencijos programas mokyklose, plėsti narkomanų ir ŽIV užsikrėtusių asmenų ilgalaikę socialinę ir medicininę reabilitaciją. Lietuvos Respublika vykdys ir sieks įsijungti į Europos Sąjungos ir kitas tarptautines narkomanijos prevencijos programas.

Užtikrinti, kad Lietuvos rinkoje būtų tik saugūs, tinkamos kokybės ir veiksmingi bei prieinami kainos požiūriu vaistai, atitinkantys ES taikomus reikalavimus. Rengiami teisiniai dokumentai, reglamentuojantys farmacinę veiklą, įteisinantys ES direktyvų reikalavimus vaistų ir medicinos prietaisų srityje.

Kūno kultūra ir sportas

Kūno kultūra ir sportas – reikšminga ugdymo proceso sudedamoji dalis norint išauginti darnią ir visavertę asmenybę. Įskiepiję fizinio aktyvumo poreikį dar jaunystėje, išauginsime sveikus, fiziškai užsigrūdinusius, pasirengusius gyvenimui jaunuolius. Atsinaujinančioje visuomenėje kūno kultūra ir sportas visiems turėtų tapti neatsiejama žmogaus gyvenimo dalimi, todėl skatinama popamokinė sportinė veikla, vykdomos vaikų vasaros užimtumo programos, plėtojama sporto klubų veikla, taip pat atrenkami gabūs vaikai ir rengiami didžiajam sportui. Didelio meistriškumo sportininkai – tai patikimas ir taikus būdas paskelbti pasauliui apie savo šalį, garsinti jos vardą pasaulyje.

6. Užsienio politika

Lietuvos strateginis įsitvirtinimas Europos Sąjungoje ir NATO sudaro sąlygas pereiti prie aiškesnio užsienio politikos prioritetų formulavimo atsižvelgiant į valstybės nacionalinius interesus – *saugi valstybė, turtinga valstybė, įtakinga valstybė* bei *atsakinga valstybė* – atitinkamai numatant konkrečias šių tikslų įgyvendinimo priemones.

Saugi valstybė

Numatoma strategija šiam prioritetui įgyvendinti:

tinkamai panaudoti NATO narystę saugiai aplinkai kurti;

aktyviai dalyvauti ES bendroje užsienio saugumo politikoje, taip pat kuriant ir stiprinant bendrą ES gynybos politiką;

aktyviai naudoti Lietuvos diplomatijos patirtį formuojant ES politiką „platesnės Europos“ iniciatyvos kontekste (Baltarusija, Kaliningrado sritis, Rusija, Ukraina);

plėtoti geros kaimynystės santykius ir regioninio bendradarbiavimo iniciatyvas;

tęsti saugumą ir pasitikėjimą stiprinančių priemonių (kaip ir ESBO) politiką santykiuose su rytinėmis kaimynėmis;

tarptautiniu mastu bendradarbiauti kovos su terorizmu, kovos su masinio naikinimo ginklų platinimu, ginklų kontrolės, nusikalstamumo prevencijos ir kitais klausimais;

skatinti tarptautinį bendradarbiavimą atsinaujinančios aplinkos pasaulyje palaikymo, kovos su narkotikų, nelegalios migracijos ir prekybos žmonėmis, kovos su itin pavojingomis ligomis ir kt. srityse;

užtikrinti Lietuvos sienų, kaip išorinių ES sienų, apsaugą; įgyvendinti ES Šengeno sutarties reikalavimus ir įsijungti į Šengeno erdvę; bendradarbiauti kovoje su nelegalia migracija;

veikti krizių prevencijos srityje.

Turtinga valstybė

Šio prioriteto įgyvendinimo strategijos sudėtinės dalys:

panaudoti ES bendrosios rinkos ir ES prekybos politiką Lietuvos prekybiniams ir ekonominiams interesams;

ilgam laikui užsitikrinti ir našiai panaudoti ES struktūrinę paramą;

įsijungti į Ekonominę ir pinigų sąjungą;

plėtoti infrastruktūrą regione, ypač svarbiausius Lietuvos transporto infrastruktūros tinklus, juos modernizuoti integruojantis į Europos Sąjungą ir sujungiant šalies transporto sistemas su europinėmis;

plėtoti dvišalę ekonominę diplomatiją glaudžiai ją koordinuojant su Lietuvos ūkio struktūromis, verslo atstovais, specializuotomis agentūromis;

pasinaudoti Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) naryste, užtikrinant Lietuvos prekybinius ir ekonominius interesus;

įstoti į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (OECD) ir aktyviai dalyvauti jos veikloje;

propaguoti Lietuvą kaip patrauklią tarptautinio turizmo šalį.

Itakinga valstybė

Šio prioriteto įgyvendinimo strategija:

skatinti Lietuvos piliečių domėjimąsi ES veikla aktyviai propaguojant europines vertybes ir ES šalių solidarumą;

sudaryti kompetentingą ir modernų ES gyvenime dalyvausiantį pareigūnų korpusą;

plėtoti tolesnį „bendrijos“ veiklos metodą ES; išsaugoti solidarumo ir sanglaudos principus;

įtvirtinti Lietuvos valstybės tarptautinį prestižą, propaguojant žmogaus ir mažumų teisių, demokratijos idėjas, bei teigiamą Lietuvos patirtį sprendžiant šiuos klausimus (JTO, ESBO, ET ir kitų tarptautinių organizacijų veikloje);

tarptautiniu mastu prisidėti prie naują Europos ir pasaulio tikrovę atitinkančios kultūros politikos formavimo, prie tarptautinių iniciatyvų, kuriomis siekiama įtvirtinti kultūrų ir kalbų lygį, patiems skatinti tokias iniciatyvas;

kelti Lietuvos kandidatūrą į tarptautinių organizacijų renkamus organus, visų pirma kandidatūrą į ESBO pirmininkes 2007/2008 m., į JTO ST nenuolatines nares 2012 m.;

daugiau dėmesio skirti plėtros politikai atsižvelgiant į jos naudingumą Lietuvai ir ES, laipsniškai didinant jai skirtas lėšas bei plečiant jos geografiją;

plėsti viešąją diplomatiją pasitelkiant kultūros renginius, jaunimo mainus, mokslo ir švietimo mainus, Lietuvos iniciatyvas tarptautinių organizacijų veikloje (pvz., Vilnius – Europos kultūros sostinė, Tarptautinio jaunimo metai Lietuvoje ir pan.), realią paramą Lietuvos regionams įsilieti į pasaulį.

Atsakinga valstybė

Šis prioritetas įgyvendinamas per du uždavinių blokus:

ryšiai su išeivija,

konsulinė pagalba piliečiams užsienyje.

Konkretūs uždaviniai:

palaikyti ir sutvirtinti ryšius su išeivijos lietuviais;

padėti užtikrinti išeivių teises, ypač gretimose valstybėse, atkreipiant tų valstybių dėmesį į susidariusias problemas ir ieškant jų sprendimo būdų;

įtraukti išeiviją į Lietuvos prioritetų įgyvendinimo procesą;

plėsti konsulinę pagalbą piliečiams:

nuolat teikti piliečiams informaciją apie įvairių pasaulio regionų bei konkrečių kelionių pavojingumą;

vykdyti konsulinio piliečių aptarnavimo reformas spartinant dokumentų išdavimą, lengvinant pasų keitimo procedūras;

sukurti pagalbos sistemą užsienyje nukentėjusiems Lietuvos Respublikos piliečiams.

geriau panaudoti garbės konsulų sistemą konsulinei pagalbai ten, kur nėra Lietuvos Respublikos atstovybių; toliau plėsti garbės konsulų tinklą šalyse, kur tokios atstovybės artimiausiu metu nebus steigiamos.

Diplomatinės tarnybos raida

Diplomatinė valstybės parengtis yra vienas iš svarbiausių užsienio politikos uždavinių.

Diplomatinės tarnybos plėtros strategiją artimiausią dešimtmetį lems Lietuvos užsienio politikos realijos: Lietuvos narystė ES ir NATO, Lietuvos, kaip regioninės veikėjos, vienos iš regiono lyderių, vaidmens stiprinimas; ekonominių interesų atstovavimas pagal realius poreikius, įskaitant interesus ekonomiškai sparčiai augančiose valstybėse už transatlantinės erdvės ribų, kintanti Lietuvos piliečių judėjimo ir gyvenimo geografija.

- Plėtojant diplomatinę tarnybą, pagrindinis dėmesys skiriamas šiems aspektams:
- koordinuoti užsienio politikos įgyvendinimą;
  - parengti aukštos kvalifikacijos diplomatus atsižvelgiant į tarnybai keliamus uždavinius bei reikalavimus;
  - plėsti tikslingą, realiais poreikiais pagrįstą diplomatinio atstovavimo tinklą ir stiprinti veikiančias atstovybes;
  - tobulinti techninę informacinę bazę ir užtikrinti ES bei NATO standartus atitinkantį saugumą;
  - plėtoti viešuosius ryšius ir viešąją diplomatiją.

7. Teisėkūra

Kuriant nacionalinę teisės sistemą, atitinkančią teisinės valstybės sampratą ir Europos Sąjungos teisinę patirtį, atlikti šiuos pagrindinius veiksmus ir svarbiausias priemones:

parengti mokslines metodines teisės sistemos, atskirų jos struktūrinių dalių kūrimo ir įgyvendinimo prielaidas bei priemones ir dalyvauti jas įgyvendinant;

susisteminti viešąją ir privačią teisę, koordinuoti įstatymų ir kitų teisės aktų, reikalingų kodeksams įgyvendinti, parengimą;

parengti Civilinio proceso kodekso ir Baudžiamojo kodekso komentarus;

nuolat rengti įstatymų, kitų teisės aktų projektų įvertinimus ir atlikti įvairių institucijų parengtų teisės aktų projektų ekspertizes;

užtikrinti tarptautinį bendradarbiavimą su ES valstybėmis narėmis teisingumo ir vidaus reikalų srityje, skatinti prisijungimą prie daugiašalių tarptautinių sutarčių, reglamentuojančių teisminį bendradarbiavimą, rūpintis veiksmingu jų vykdymu, inicijuoti dvišales teisinės pagalbos sutartis ir vesti derybas;

užtikrinti neteisėtais pareigūnų veiksmais padarytos moralinės ir materialinės žalos atlyginimą;

toliau pertvarkyti teisės institucijas – teismus, antstolių kontorą, pataisos darbų įstaigas – pagerinti jų veiklą.

Užtikrinant vartotojų, verslininkų, kitų fizinių ir juridinių asmenų civilinių teisių apsaugą, teisinėmis priemonėmis reguliuojant bei plėtojant verslui palankią aplinką, būtini šie pagrindiniai veiksmai ir priemonės:

toliau tobulinti hipotekos sistemą. Plėtoti hipotekos registrą siekiant užtikrinti civilinių teisių apsaugą;

užtikrinti vartotojų teisių apsaugą: sukurti veiksmingą teisinę-institucinę sistemą ir garantuoti optimalų jos funkcionavimą;

šviesti visuomenę teisės klausimais, kad sustiprėtų pasitikėjimas teisės sistema.

Siekiant sukurti ir įgyvendinti nacionalinę teisinės pagalbos sistemą, sudaryti lygias galimybes asmenims, neatsižvelgiant į jų tautybę, lytį, įsitikinimus, ginti savo teises ir teisėtus interesus bei siekti teisingumo, reikia įgyvendinti šiuos pagrindinius veiksmus:

teikti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą;

koordinuoti valstybės ir religinių bendruomenių santykius laikantis religinės tolerancijos principų;

sudaryti sąlygas kvalifikuotoms ekspertizėms teisėsaugos institucijų pavedimu atlikti.

Analizuojant ir tobulinant teisėkūros procesą Lietuvoje, laikantis europietiško tradicijų, remiantis tęstinumo ir perimamumo principais, derinant skirtingus teisinio reguliavimo metodus ir priemones, reikia įgyvendinti tokius pagrindinius veiksmus ir priemones:

praktiškai įgyvendinti teisėkūros tobulinimo metmenis: optimizuoti teisės aktų projektų rengimo, įvertinimo, derinimo, priėmimo ir skelbimo procedūrą;

sukurti veiksmingą įstatymų įgyvendinimo mechanizmą, užtikrinantį, kad kiekviena tiek valstybės, tiek savivaldybės institucija pati laikytųsi įstatymų, įtraukti visuomenę, kad ji dalyvautų priimančiais svarbiausiais sprendimais;

užtikrinti nepriklausomą teisės aktų (ir galiojančių, ir rengiamų) ekspertinį įvertinimą; atlikti mokslinius tyrimus atskirose teisės sistemos srityse; vykdyti nusikalstamumo prevencijos, nepilnamečių justicijos ir kitas programas.

Kad būtų sudarytos sąlygos vykdyti kriminalines bausmes, atitinkančias Lietuvos Respublikos įstatymų ir tarptautinių sutarčių reikalavimus, organizuotas bausmių vykdymo, įstatymų nustatytų auklėjimo priemonių taikymas nuteistiesiems, kad nuteistųjų ir kalinamųjų laikymo laisvės atėmimo ir kardomojo kalinimo įstaigose sąlygos būtų suderintos su tarptautiniais standartais, būtina įgyvendinti šiuos pagrindinius veiksmus ir priemones:

bausmių vykdymo sistemos reforma turi susidėti iš teisinės ir organizacinės dalių. Sukurti Bausmių vykdymo kodekso įgyvendinimo mechanizmą;

vykdyti kardomąjį kalinimą ir kriminalines bausmes. Tai užtikrins veiksmingą įkalinimo įstaigų veiklą bei laisvės atėmimo ir kitų teismo paskirtų kriminalinių bausmių vykdymą;

sukurti lygtinio bausmės vykdymo atidėjimo ir lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo įstaigos (probacijos) modelį, kuris atitiktų tarptautinių teisės aktų nustatytus reikalavimus;

apmokyti personalą teikti būtiną socialinę pagalbą įkalintiems asmenims;

derinant kardomojo kalinimo ir bausmės vykdymo sistemą su tarptautinių organizacijų teisės aktuose nustatytais reikalavimais bei atsižvelgiant į užsienio valstybių pažangią patirtį, sudaryti suimtiesiems ir nuteistiesiems įstatymų nustatytas buitines sąlygas;

atstovauti Lietuvos Respublikos Vyriausybei Europos žmogaus teisių teisme.

KONKURENCINGA EKONOMIKA

Valstybė turi nukreipti Lietuvos ekonomiką intelektualios produkcijos gamybos ir paslaugų teikimo link taip, kad ji generuodama pajamas būtų visavertė, bendradarbiauti ir konkuruoti sugebanti pasaulinės rinkos dalyvė. Plėtoti informacines technologijas, grindžiamas nuosekliai atnaujinamomis telekomunikacijų ir informatikos priemonėmis.

(Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853.)

1. Pramonė ir verslas

Pramonės plėtros strateginis tikslas – pasiekti, kad iki 2015 m. kuo daugiau Lietuvoje veikiančių įmonių būtų konkurencingos tarptautiniu mastu, o pramonės ir su ja susijusio verslo struktūra bei sukuriama nacionalinio produkto dalis būtų artimos ES šalių rodikliams.

Svarbiausi uždaviniai, kuriuos reikia įgyvendinti valstybės lygiu, siekiant strateginio pramonės plėtros tikslo, yra šie:

sukurti stabilią ir palankią verslui makroekonominę ir teisinę aplinką bei infrastruktūrą, skatinančią investuoti į šiuolaikinės pramonės plėtrą;

stiprinti bendruosius ir specifinius šalies pramonės konkurencingumą bei jos tvariąją plėtrą lemiančius veiksnius;

sukurti veiksmingą nacionalinę inovacijų sistemą, garantuojančią palankias sąlygas mokslo ir gamybos integracijai, naujų technologijų bei veiklos metodų kūrimui ir sklaidai;

parengti ir įgyvendinti investicijų pritraukimo į Lietuvos pramonę strategiją, skatinančią „plyno lauko“ investicijas ir investicijas įtraukiant Lietuvos įmones į žinių ekonomikos branduolius (klasterius);

garantuoti vienodas konkurencijos sąlygas šalies ir užsienio įmonėms, užtikrinti sąžiningą konkurenciją, vietinės rinkos apsaugą nuo netinkamos kokybės prekių;

parengti ir įgyvendinti šalies pramonės branduolių kūrimosi strategiją;

ekonominėmis ir kitokiomis priemonėmis skatinti įmonių vadovų bei specialistų kompetencijos tobulinimą, sukurti jiems palankias sąlygas gauti informaciją apie rinkas ir kitus svarbius veiklos aspektus;

tobulinti korporacinį pramonės valdymą, skatinantį įmonių ir įvairių interesų grupių bendradarbiavimą;

sukurti palankią teisinę aplinką bei infrastruktūrą smulkių ir vidutinių įmonių, tarp jų teikiančių pramonės įmonėms verslo paslaugas, plėtrai;

palengvinti konkuruoti nesugebančių įmonių pertvarkymo ir bankroto sąlygas, naujų įmonių steigimo ir likvidavimo procedūras;

gerinti sąlygas įmonėms apsirūpinti finansų ištekliais.

Pramonės plėtros prioritetai

Pramonės plėtros strategijoje prioritetais laikoma:

didelę pridėdamąją vertę kurianti veikla, grindžiama mokslu, žiniomis bei aukštomis technologijomis bet kurioje pramonės šakoje, tarp jų ir tradicinėse pramonės šakose;

tos pramonės plėtros kryptys, kurios grindžiamos žiniomis, pripažintomis prioritetinėmis kuriant ir plėtojant bendrą ES mokslo ir tyrimų erdvę. Tai leistų artinti Lietuvos pramonės struktūrą prie išsivysčiusių šalių kuriant ir įdiegiant mokslinius tyrimus bei technologijas, panaudoti ES lėšas ir mokslinį-technologinį potencialą, Lietuvos įmonėms bei mokslo organizacijoms įsijungti į stiprius pramonės branduolius;

tvarioji pramonės plėtra, užtikrinanti racionalesnį energijos ir gamtos išteklių vartojimą, atliekų ir taršos, sukurto produkto poveikio aplinkai jo viso būvio ciklo metu sumažinimą, tolygesnę regionų plėtrą ir geresnį jų potencialo panaudojimą.

Pramonės strategijos įgyvendinimas

Pramonės plėtros strategija glaudžiai susijusi su kitomis atskiromis ūkio raidos strategijomis:

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros;

Socialinės plėtros ir užimtumo ekonominių veiksnių;

Išorės ekonominių santykių plėtros;

Aplinkos apsaugos ekonominių veiksnių;

Mokslo ir technologijų plėtros.

Visos šios strategijos turėtų būti įgyvendinamos per Vyriausybės tvirtinamas programas. Neabejotina, kad pramonės plėtros strategija turėtų tapti politiniu dokumentu ir būtų pagrindas kuriant būsimųjų vyriausybių programas.

Artimiausiu metu tikslinga atnaujinti esamas Inovacijų versle ir Nacionalinės kokybės programas bei parengti naujas – Aukštųjų technologijų, Baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo, Tvariosios pramonės plėtros, Pramonės branduolių kūrimosi ir plėtros, Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros. Labai svarbus uždavinys – nuolat vertinti ir gerinti investicinę aplinką.

Apdirbamosios pramonės veiklai atstovaujančios asociacijos yra parengusios ar šiuo metu rengia tos veiklos plėtros strategijas ar programas. Jos turėtų būti keičiamos atsižvelgiant į šias pramonės ilgalaikės strategijos nuostatas.

Su šia pramonės ilgalaikės plėtros strategija turėtų būti suderintas šiuo metu svarstomas Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2002–2006 m. plėtros plano projektas. Lietuvos pramonės plėtrai ypač svarbūs šie projekto skyriai: studijų kokybės, specialistų pasiūlos ir paklausos darbo rinkoje atitikimo, studijų ir mokslo integracijos bei tęstinio mokymo sistemos.

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginės kryptys iki įstojimo į ES:

tobulinti smulkaus ir vidutinio verslo teisinę ir ekonominę aplinką;

gerinti finansinę paramą smulkaus ir vidutinio verslo subjektams;

teikti verslo informacijos, mokymo ir konsultavimo paslaugas;

skatinti inovacijų bei informacinių technologijų naudojimą plėtojant smulkų ir vidutinį verslą;

tobulinti institucinę infrastruktūrą;

plėsti verslo savivaldą;

plėtoti smulkų ir vidutinį verslą regionuose;

skatinti didelių bei smulkių ir vidutinių įmonių bendradarbiavimą, taip pat smulkių ir vidutinių įmonių tarpusavio bendradarbiavimą šalies ir tarptautiniu lygiu;

integruoti visuomenės grupes į smulkių ir vidutinių verslą;

skatinti verslumą panaudojant švietimo sistemą.

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginės kryptys Lietuvai tapus ES nare

Naujų smulkių ir vidutinių įmonių steigimas:

skatinti smulkių ir vidutinių įmonių steigimą: Smulkaus ir vidutinio verslo steigimo išlaidos turi tapti konkurencingos ES, būtina sukurti smulkių ir vidutinių įmonių registravimo sistemą internete, padaryti ją prieinamą verslininkams;

plėsti finansines paslaugas smulkioms ir vidutinėms įmonėms, sukuriant atitinkamas priemones ir tobulinant sąlygas pasinaudoti lengvatiniais kreditais bei mikrokreditais, rizikos kapitalo fondais, paskolų draudimu, ES struktūrinių fondų parama;

skatinti naujoves diegiančių įmonių steigimą – didinti naujų diegiančių naujoves smulkių ir vidutinių įmonių skaičių, ypač valstybės remiamuose verslo inkubatoriuose bei mokslo ir technologijų parkuose.

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginės kryptys:

skatinti ir remti nacionalines tyrimų programas, skirtas žinių ir technologijų komerciniam pritaikymui, smulkių ir vidutinių įmonių plėtrai, taip pat kokybiniais reikalavimams taikyti ir sertifikavimo sistemoms įdiegti;

vykdyti programas, skatinančias technologinį skirtingo dydžio įmonių kooperavimąsi nacionaliniu ir tarptautiniu mastu;

kartu su ES šalimis sukurti tarptautines informacines ir paramos verslui sistemas, kurios būtų lengvai suprantamos ir perduodamos tinklais.

Regioninė smulkaus ir vidutinio verslo plėtra:

kurti ir įgyvendinti regioninės plėtros politiką;

parengti strateginius regioninės plėtros planus, iš jų – smulkaus ir vidutinio verslo plėtros planus;

veiksmingai naudoti regioninio verslo plėtros galimybes.

Smulkių ir vidutinių įmonių darbuotojų kvalifikacijos kėlimas:

parengti ir įtraukti į vidurinio mokslo bei kolegijų ir universitetų mokymo programas žinių apie verslą ir verslininkystę modulius;

plėtoti tarptautinio verslo specialistų rengimą, verslumą ugdančius bei kvalifikacijos kėlimą užtikrinančius kursus ir gerinti jų kokybę;

plėtoti institucijų, teikiančių konsultacines mokomąsias paslaugas, tinklą;

remti konsultavimo ir mokymo paslaugų smulkioms ir vidutinėms įmonėms bei potencialiems verslininkams teikimą;

skatinti įmonių investicijas į darbuotojų kvalifikacijos kėlimą.

Smulkaus ir vidutinio verslo infrastruktūra:

sukurti informacijos rinkimo, analizės ir sklaidos sistemą;

sudaryti teisinės ir ekonominės sąlygas fizinės infrastruktūros plėtrai;

sukurti ir tobulinti nefinansinę paramą smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai teikiančių institucijų infrastruktūrą. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros uždavinius būtina įgyvendinti integruotai per tris skirtingus institucinius lygius:

– nacionalinis lygis (Nacionalinė smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programa);

– regioninis lygis (institucijų palaikymas ir plėtra);

– vietinis lygis (verslininkų ir verslo lygio palaikymas ir plėtra).

2. Energetika

Remiantis šiuo metu turima informacija ir atlikta technine-ekonomine analize, galima teigti, kad uždarius abu Ignalinos AE blokus mažiausias elektros energetikos sistemos plėtros ir funkcionavimo išlaidas bei didesnę elektros energijos tiekimo patikimumą galima užtikrinti saugios branduolinės energetikos nenutrūkstamumu, perimamumu ir plėtote. Tam reikia pastatyti naują bloką ar reaktorių, panaudojant Ignalinos AE esamą infrastruktūrą bei modernizuojant Lietuvos

elektrinę – pagrindinį nebranduolinės elektros energijos šaltinį – papildomai įrengiant dujų turbinas, dūmų valymo įrenginius ir siekiant panaudoti bent dviejų rūšių kūrą, taip pat modernizuojant Vilniaus ir Kauno termofikacines elektrines, Kauno hidroelektrinę bei pastatant keletą naujų termofikacinių elektrinių, kurių galia priklausytų nuo realių elektros poreikių augimo tempų.

Jei organinio kuro kainos ateityje būtų didelės, tikslingiau būtų statyti didelio našumo naujas elektrines – kombinuotojo ciklo dujų turbininę elektrinę ir naujas termofikacines elektrines.

Modernizavus turimas šiluminės elektrines, pigiausias elektros energijos gamybos šaltinis būtų esamos termofikacinės elektrinės, o jose pagamintos elektros energijos dalis (įvertinant ir naujas termofikacines elektrines) bendrame elektros energijos balanse 2015–2020 m. padidėtų iki 35–45 procentų.

Norint integruotis į Vakarų elektros energetikos sistemą, būtina kuo greičiau nutiesti galingą jungtį su Lenkija. Ji ne tik sudarytų galimybę eksportuoti į Vakarų elektros energijos perteklių, bet ir padėtų integruotis į Europos elektros energijos rinkas bei padidinti energijos tiekimo patikimumą.

Kiti svarbiausi uždaviniai:

Elektros energetikos sektoriuje:

modernizuoti turimą elektrinių potencialą, priderinti jį prie rinkos ekonomikos reikalavimų, nuosekliai diegti momentines galios balanso reguliavimo priemones;

rekonstruoti ir atnaujinti fiziškai bei morališkai susidėvėjusius elektros perdavimo ir skirstomuosius tinklus, kad būtų patenkinti didėjantys elektros energijos tiekimo patikimumo ir kokybės reikalavimai;

stiprinti bendradarbiavimą ir kooperaciją su Baltijos ir Šiaurės šalimis, modernizuoti aukštos įtampos tinklus, kurti bendrą elektros energijos rinką, optimaliai išnaudoti Baltijos šalių elektros energetikos sistemų potencialą.

Branduolinės energetikos sektoriuje:

gerinti branduolinę saugą eksploatuojant Ignalinos AE ir eksploatavimo nutraukimo metu;

sukurti radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymo, saugojimo ir galutinio palaidojimo infrastruktūrą, atitinkančią šiuolaikinius tarptautinius reikalavimus;

siekiant ateityje išlikti branduolinės energetikos valstybe ir gaminti elektros energiją šiuolaikinius saugos reikalavimus atitinkančiose atominėse elektrinėse, remti investicijas į naujo bloko ar reaktoriaus statybą panaudojant Ignalinos AE esamą infrastruktūrą.

Šilumos sektoriuje:

centralizuotosiose šilumos tiekimo sistemose, vartojančiose gamtines dujas, įrengti termofikacines elektrines (atlikus jų ekonominį pagrindimą);

skatinti atsinaujinančiųjų energijos šaltinių vartojimą centralizuotojo šilumos tiekimo sistemose;

nuosekliai modernizuoti šilumos tiekimo sistemas, sudarant vartotojams galimybę reguliuoti suvartojamos šilumos kiekį savo nuožiūra;

skatinti termofikacinių elektrinių gaminamos elektros energijos supirkimą, šildymui maksimaliai panaudoti termofikacinių elektrinių pajėgumą;

parengti ir įgyvendinti ilgalaikius specialiuosius energijos rūšių naudojimo šildymui ir centralizuotojo šilumos ūkio plėtrai planus, šio ūkio modernizavimo programą;

skatinti energetikos įrenginių priežiūros įmonių kūrimąsi.

Gamtinių dujų tiekimo sektoriuje:

skatinti dujų perdavimo tinklų plėtrą ir dujų tranzitą per šalies teritoriją;

įrengti dujų matavimo stotį Latvijos pasienyje ir susijungti su Latvijos dujų tiekimo sistema bei su jos požeminėmis dujų saugyklomis;

kartu su kitomis Baltijos valstybėmis parengti susijungimo su Lenkijos ir Suomijos dujotiekių sistemomis projektą ir siekti jį įgyvendinti;

tęsti tyrinėjimo darbus, o vėliau, jei tai bus ekonomiškai tikslinga, įrengti požeminę dujų saugyklą Lietuvoje.

Naftos produktų tiekimo sistemoje:

nuo 2005 m. nutraukti naftos produktų, netenkinančių leistinų Europos Sąjungos užterštumo normų, vartojimą;

skatinti ekologiškai švaresnio kuro rūšių – mažai sieringo mazuto ir buitinio krosnių kuro – vartojimą, įvedant bei tobulinant mokesčius už gamtos išteklius ir aplinkos taršą;

iki 2009 m. pabaigos sukaupti 90 parų valstybės naftos produktų ir naftos atsargas.

Vietinių ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių vartojimas:

siekti, kad energija, gaminama iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, 2015 m. sudarytų dalį, artimą nustatytai Europos Sąjungos direktyvose;

ekonominėmis, teisinėmis bei organizacinėmis priemonėmis skatinti medienos, buitinių bei žemės ūkio atliekų ir kitų vietinių kuro rūšių vartojimą;

plėsti kitų atsinaujinančiųjų energijos išteklių (hidroenergijos, biodujų, buitinių atliekų, vėjo, saulės, geoterminės energijos) vartojimą.

Energijos vartojimo veiksmingumo didinimas:

rengti ir tobulinti teisės aktus bei normatyvinius-techninius dokumentus;

atnaujinti pastatus ir modernizuoti jų energetikos ūkį;

parengti ir įgyvendinti techninius reglamentus, susijusius su energijos taupymu, ir reikiamos infrastruktūros (bandymo laboratorijų bei atestavimo įstaigų) plėtros programą;

diegti gamybos procesuose pažangias technologijas ir energijos taupymo priemones;

stiprinti mokslinę, informavimo, švietimo ir konsultavimo veiklą.

Aplinkosauga:

siekti pirminės energijos tiekimo tvariosios struktūros (padidinant gamtinių dujų ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalį), kad uždarius Ignalinos AE, CO₂ išmetimai į aplinką neviršytų šalies įsipareigojimų pagal Kioto protokolą;

energiją generuojančiuose šaltiniuose plėsti priemones, mažinančias sieros ir azoto oksidų išmetimus iki leistinų normų;

plėsti aplinkosaugos audito sistemą;

įrengti stacionarias išmetimų į aplinką stebėsenos priemones didžiosiose šiluminėse elektrinėse ir katilinėse;

tobulinti mokesčių už taršą sistemą, dalį surinktų lėšų skiriant taršos mažinimo priemonėms įgyvendinti.

Rinkos liberalizavimas ir konkurencija, teisinė bei institucinė reforma:

liberalizuoti elektros ir dujų sektorius atveriant rinką pagal ES direktyvų reikalavimus;

tobulinti teisės aktus, reglamentuojančius energetikos sektoriaus veiklą;

mažinti Vyriausybės įtaką energetikos bendrovėms, pavesti valstybinėms institucijoms spręsti tik strateginius energetikos planavimo, plėtros ir reguliavimo klausimus;

privatizuoti gamtinių dujų perdavimo ir paskirstymo bei elektros energijos sektoriaus privatizuotinas įmones, tęsti naftos perdavimo ir transportavimo įmonių privatizavimą, skatinti vietinius ir užsienio investuotojus dalyvauti modernizuojant ir pertvarkant energetikos objektus;

elektros energijos perdavimo tinklo valdymas turi priklausyti valstybei;

plėsti bendradarbiavimą ir kooperaciją su Baltijos šalimis, sukuriant bendrą elektros energijos rinką, optimaliai išnaudojant bendrą Baltijos šalių elektros energetikos potencialą.

3. Transportas ir tranzitas

Lietuvos ūkio plėtra, sėkmingas prekių ir paslaugų konkuravimas tarptautinėse rinkose, naujų darbo vietų kūrimas bei pajamos už tranzitinius krovinius labai priklauso nuo vykdomos transporto politikos.

Prioritetas teikiamas rekonstravimui ir modernizavimui tų transporto infrastruktūros objektų, kurie sutampa su Europos Komisijos nustatytais svarbiausiais perspektyvinėmis Europos Sąjungos transporto tinklo sudedamosiomis dalimis. Visų pirma siekiama, kad Lietuva taptų realia tranzito valstybe, o tranzitui būtų sudarytos palankiausios sąlygos.

Siekiant šių tikslų, parengta Lietuvos bendra ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija, kurioje smulkiai išdėstytos transporto ir tranzito plėtojimo kryptys, parengtos pagrindinių transporto šakų plėtros programos (kelių priežiūros ir plėtros, Lietuvos geležinkelių infrastruktūros renovacijos ir plėtros, AB „Lietuvos geležinkeliai“ pertvarkymo, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto tobulinimo, Vilniaus oro uosto plėtros) ir kt. Parengta Lietuvos laivybos sektoriaus plėtros strategija. Įgyvendinamas Europos Sąjungos teisynas (*acquis communautaire*). Iki 2004 m. sausio 1 d. bus pakeisti transporto šakų veiklą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai, priderinti prie Europos Sąjungos teisyno.

Lietuvos transporto ir tranzito plėtotės strategijoje svarbiausi prioritetai skiriami:

kelių, geležinkelių, Klaipėdos jūrų uosto, Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostų infrastruktūrai modernizuoti ir plėtoti pagal TINA programą, siekiant, kad Lietuvai tapus ES nare svarbiausios Lietuvos transporto magistralės ir mazgai būtų pripažinti transeuropinio tinklo (TEN-tr.) dalimi (oficialiai įgytų tokį statusą). Ypatingas dėmesys skiriamas geležinkelio I koridoriui (šiaurės–pietų kryptimis) modernizuoti ir įtraukti į transeuropinius tinklus;

Kauno, Klaipėdos ir Vilniaus logistikos centrams įkurti ir juos įtraukti į Europos multimodalinių logistikos centrų tinklą;

struktūrinėms reformoms įgyvendinti (užbaigti) atsižvelgiant į Europos šalių gerą patirtį;

Lietuvos vežėjams integruoti į Europos Sąjungos transporto paslaugų rinką;

transporto rūšių tarpusavio sąveikai gerinti (multimodalinių transporto procesų plėtrai), kad būtų užtikrinta nauja transporto paslaugų (keleiviams ir kroviniams gabenti) kokybė;

tarptautinio bendradarbiavimo klausimams Baltijos jūros regione spręsti siekiant ieškoti galimybių tranzito paslaugų plėtrai šiaurės–pietų ir vakarų–rytų kryptimis, ypatingą dėmesį skiriant pietinės Švedijos bei šiaurinės Vokietijos uostams;

privataus ir visuomeninio kapitalo partnerystės (PPP) principams taikyti finansuojant transporto infrastruktūros objektus.

Rengiant konkrečias prioritetų įgyvendinimo priemones, atsižvelgiama į mokslo ir praktikos patvirtintus transporto sistemos plėtros metodologinius principus:

Kompleksiškumas. Rengiant įvairias priemones, susijusias su transporto sistemos plėtojimu, reikia akiratyje turėti visas galimas jų įgyvendinimo pasekmes (tarp jų ne tik technologinio, ekonominio, bet ir socialinio, ekologinio bei kitokio pobūdžio) tiek transporto sektoriui, tiek ir kitiems šalies ekonomikos sektoriams.

Dinamiškumas. Šalies ekonomikos transformavimosi ir integravimosi į ES rinką sąlygomis, vykstant esminiams ekonomikos struktūrinėms ir užsienio prekybos pokyčiams, būtina įvertinti laiko veiksnio įtaką plėtojant transportą ir tranzitą (prognozuoti vežimo poreikio pokyčius, transporto objektų, darbo sąlygų ir režimų pasikeitimą, tranzito poreikius).

Efektyvumas. Bendras išteklių, kuriais disponuoja valstybė, kiekis yra ribotas, todėl parenkant ir vertinant transporto komercinės (operatyvinės) veiklos plėtros priemones (lyginant išlaidas ir rezultatus) kiekvienu konkrečiu atveju būtina garantuoti efektą, ne mažesnę negu galimą pasiekti kitame šalies ūkio sektoriuje. Išimtį sudaro transporto infrastruktūros plėtros projektai, kurie turi apsimokėti visos šalies mastu.

Etapiškumas. Sudėtingų transporto sistemų vežimo poreikių plėtojimas turi diskrecinį pobūdį. Kadangi vežimo poreikiams didėjant neįmanoma kartu nuosekliai didinti infrastruktūros pajėgumo, kiekvienas naujas transporto infrastruktūros plėtros etapas turi garantuoti veiksmingą transporto sistemos funkcionavimą pakankamai ilgą laikotarpį.

4. Žinių ekonomika ir elektroninis verslas

Siekdama produktyvios žinių ekonomikos ir elektroninio verslo plėtros, valstybė turėtų:

tobulinti žinių ekonomikos plėtrą skatinančią teisinę aplinką ir institucinę sąrangą;

plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą diegiant naujausius pasaulio mokslo laimėjimus, kuriant ir plečiant virtualiuosius mokslo ir inovacijų centrus, dalyvauti kuriant Europos mokslinių tyrimų strategiją;

remti mokslo įstaigų ir verslo įmonių bendradarbiavimo modelius;
skatinti ITT paremtų modernių produktų ir paslaugų gamybą Lietuvos reikmėms ir eksportui;

teikti išsamią informaciją apie investavimo į ITT sektorių Lietuvoje galimybes;
skatinti atviro kodo programinės įrangos naudojimą;
užtikrinti elektroninių atsiskaitymo sistemų funkcionavimą;
sudaryti sąlygas per viešuosius tinklus atlikti muitinės, mokesčių mokėjimo ir pajamų deklaravimo procedūras;
kurti konkurencinę aplinką telekomunikacijų ir duomenų perdavimo srityje.

5. Kaimo ir žemės ūkio plėtra

Kaimo plėtra:

remti alternatyvią veiklą skatinant netradicinių bei ekologiškų žemės ūkio produktų gamybą, kaimo turizmą ir rekreaciją, buitinių, prekybos paslaugų ir tradicinių amatų plėtrą;
skatinti žemės ūkio produkcijos gamybą ne maisto reikmėms, miško verslų plėtrą;
teikti investicinę paramą smulkioms ir vidutinėms įmonėms, skatinti steigti nedideles pramonės įmones ar didesnių įmonių padalinius kaimo vietovėse;
intensyvinti tvenkinių žuvininkystę;
skatinti užimtumo vietinę iniciatyvą;
teikti didesnę investicinę paramą ūkininkaujantiems mažiau palankiose vietovėse;
stiprinti kaimo teritorinę savivaldą;
skatinti gamintojų grupių ir kooperatyvų kūrimąsi ir plėtrą;
įgyvendinti etnokultūrinių regionų kaimo atnaujinimo programas;
narystės ES sąlygomis taikyti ES kaimo plėtros priemones, nustatytas Europos Tarybos reglamentuose, ir jas detalizuoti rengiant programinius dokumentus struktūrinei paramai gauti.

Žemės ūkio produkcijos gamintojų pajamų palaikymas:

iki įstojant į ES, mokėti tiesiogines išmokas bei kompensacijas. Lietuvai tapus ES nare, atsižvelgiant į derybų rezultatus, taikyti ES bendrus žemės ūkio plėtros principus.

Pertvarkymo ir modernizavimo skatinimas:

skatinti investicijas į pirminę žemės ūkio gamybą ir perdirbimo pramonės pertvarkymą bei modernizavimą, paspartinti ūkių specializaciją;
teikiant valstybės paramą, skatinti ekologiškos produkcijos gamybą, sudaryti palankias sąlygas ekologiškų produktų rinkai susidaryti. Tobulinti ekologinių ūkių sertifikavimo sistemą;
diferencijuoti investicinę paramą teikiant prioritetą jauniems ūkininkams, kooperatyvams, gamintojų grupėms;
teikti investicinę paramą ūkininkaujantiems mažiau palankiose vietovėse;
parengti finansines priemones kai kurioms netiesioginėms išlaidoms sumažinti;
skatinti kooperaciją;
ugdyti žemės ūkio subjektų verslumą ir gebėjimą adaptuotis prie rinkos pokyčių.

Rinkų plėtra ir konkurencingumo didinimas:

tirti perspektyvių užsienio šalių rinkas, teikti informaciją apie užsienio rinkų specifiką;
kurti lietuviškų produktų įvaizdį, prekybos infrastruktūros sistemą užsienyje;
stiprinti privalomų maisto saugos, kokybės, ženklavimo reikalavimų kontrolę;
eksportą skatinti tik netiesioginėmis priemonėmis;
taikyti specialias *rinkos apsaugos priemones*, nustatytas Protekcinųjų (apsaugos) priemonių, Kompensacinių muitų ir Antidempingo įstatymuose;
Lietuvai tapus ES nare, taikyti ES rinkos reguliavimo ir eksporto skatinimo priemonių sistemą.

Gamybinės infrastruktūros tobulinimas:

numatyti įgyvendinti elektrifikavimo, kaimo kelių tiesimo ir rekonstravimo priemones. Sudaryti teisinės, finansinės ir organizacinės prielaidas, kurios sukurtų darnią techninės priežiūros,

transporto, išteklių tiekimo ir produkcijos realizavimo paslaugų sistemą. Įgyvendinti patikimą žemės ūkio technikos sertifikavimo sistemą;

numatyti esminę melioracijos ir vandentvarkos ūkio pertvarką – melioracijos turto privatizavimą.

Finansų infrastruktūros tobulinimas:

kurti ir plėsti žemės ūkiui palankią kreditavimo sistemą;

plėtoti paskolų draudimo sistemą, pertvarkant Žemės ūkio paskolų garantijų fondo veiklą pagal panašią ES institucijų veiklos principus;

įgyvendinti licencijuotą sandėlių sistemą sudarant rezervinius draudimo fondus ir taikant sandėliavimo liudijimus kaip vertybinius popierius finansų rinkoje;

tobulinti nekilnojamojo turto, pasėlių, gyvulių ir transporto priemonių draudimo sistemą.

Įgyvendinti investicinių projektų finansinės rizikos draudimo sistemą.

Mokslo, mokymo, konsultavimo ir informacijos paslaugų plėtra:

sukurti bendrą žemės ūkio intelektualinės plėtros sistemą, apimančią mokslo, studijų, profesinio tęstinio mokymo ir konsultavimo sritis;

plėtoti mokslinio tyrimo darbus;

modernizuoti mokslo ir studijų institucijų bazę;

sukurti ir plėtoti tęstinio mokymo sistemą;

sukurti bendrą valstybinę žemės ūkio informacijos sistemą;

plėtoti konsultavimo paslaugas.

Racionalus žemės naudojimas ir žemės rinkos formavimas:

sutvarkyti žemės teisinius santykius, užbaigti nuosavybės teisės į žemę atkūrimo darbus; skatinti žemės rinkos plėtrą ir sklypų jungimą;

atlikti geodezijos ir kartografijos darbus, sukurti žemės informacinę sistemą;

įgyvendinti teisinių, ekonominių, organizacinių ir administracinių priemonių kompleksą gerai žemės kultūrinei ir techninei būklei palaikyti, žemės produktyvumui išsaugoti, melioracinių įrenginių būklei pagerinti.

Aplinkos apsauga, maisto kokybės ir saugos užtikrinimas:

taikyti bendrąsias priemones (įgyvendinami ES teisės aktai, palaikoma, tobulinama ir stiprinama žaliavos ir maisto produktų atitikties įvertinimo infrastruktūra, užtikrinamas akredituotų laboratorijų tarptautinio lygio palaikymas), veterinarijos priemonės, fitosanitarijos priemonės, gaminti ekologišką produkciją.

6. Finansų politika

Fiskalinės politikos srityje būtina pagerinti institucines ilgalaikio taupymo sąlygas dėl investicijų vidaus finansavimo, pasirošiant pensijų sistemos reformai; sudaryti palankias sąlygas didinti darbo našumą, toliau skatinti svarbius veiksnius baigiant pradėtas mokesčių sistemos, biudžeto valdymo reformas; mažinti palūkanų normas sudarant geresnes verslo sąlygas.

Ruošiantis panaudoti *struktūrinių fondų* paramą, būtina stiprinti administracinius gebėjimus visais valdymo lygiais. Rengiant programinius dokumentus bei administruojant struktūrinius fondus, glaudžiai bendradarbiauti su Europos Komisijos struktūromis ir šalių narių nacionalinio, regioninio bei vietinio lygmens institucijomis.

Mokesčių sistemos reforma. Kad užtikrintų reikiamą pajamų surinkimo lygį, valstybė privalo skirti pakankamai lėšų mokesčių administravimo veiksmingumui investuodama į administruojančių institucijų informacines technologijas, kvalifikacijos kėlimą ir t. t., taip pat ugdyti mokesčių mokėtojų sąmoningumą. Pertvarkant mokesčių sistemą, būtina užtikrinti suderinamumą su tarptautine apmokestinimo praktika, ypač Europos Sąjungos reikalavimais, atsižvelgiant į derybinius įsipareigojimus. Tęsiant *biudžeto reformą*, praplėsti strateginio planavimo principų taikymą savivaldybių biudžetų rengimo procedūroms. Lėšas savivaldybių valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti skirti iš valstybės biudžeto kaip specialią dotaciją

pagal parengtą ir visoms savivaldybėms taikomą lėšų apskaičiavimo atitinkamai funkcijai atlikti metodiką.

Gerinant *valstybės skolos valdymą*, būtina ilginti išleidžiamų skolinimosi priemonių trukmę, didinti Vyriausybės vertybinių popierių likvidumą antrinėje rinkoje. Tobulinant Vyriausybės vertybinių popierių platinimą, plačiau naudoti šiuolaikines technologijas; kiek galima mažinti teikiamų garantijų mastą, garantijas teikti tik infrastruktūros bei valstybinės reikšmės projektams finansuoti.

Vienas iš valstybės strateginių tikslų yra tobulinti *būsto kreditavimo sistemą*. Būsto finansavimo reformos turėtų padėti pereiti nuo socialiai orientuotos būsto plėtros, centralizuoto ir subsidijuojamo būsto finansavimo prie komerciškai gyvybingos finansų sistemos, kuri būsto sektoriui leistų veikti rinkos principais.

Vykdamas *draudimo rinkos* plėtros politiką, bus praplėstos draudimo įmonių galimybės, visiškai atsisakyta įstatinio kapitalo lėšų investicijų teisinio reglamentavimo ir panaikinti jų investicinės veiklos apribojimai. Numatyta įgyvendinti kokybiškai naują draudimo įmonių statistinę atskaitomybę, kuri būtų informatyvesnė, sudarytų prielaidas iš anksto numatyti galimas problemas draudimo įmonių veikloje, leistų susidaryti tikslesnį vaizdą apie draudimo įmonę ir visą Lietuvos draudimo rinką.

Iki įstojant į ES, bus toliau gerinama Lietuvos banko *pinigų politikos* priemonių teisinė ir techninė bazė, kad būtų suvienodintos ir sukurtos palankios sąlygos ateityje nesunkiai pereiti prie euro sistemoje taikomų pinigų politikos priemonių ir prisijungti prie Ekonominės ir pinigų sąjungos.

7. Regionų plėtra

Užtikrinti palankias sąlygas investicijoms į regionų ekonomiką.

Socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų ir disproporcijų tarp atskirų sektorių regionų viduje mažinimas teikiant valstybės pagalbą probleminėms teritorijoms ir regionams, turintiems atskiruose sektoriuose specifinių regioninių problemų. Rengiamas Socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų mažinimo planas. Regionų investicinio patrauklumo ugdymas. Regionų pramonės įmonių bendradarbiavimo ir kooperacijos tinklų plėtra. Tvariosios sveikatos priežiūros tinklo plėtros užtikrinimas šalies regionuose.

Plėtoti regionų techninę ir socialinę infrastruktūrą remiantis tvariosios raidos principais.

Lietuvos regioninės plėtros politikos principų, atsižvelgiant į Europos Sąjungos ir nacionalinę politiką, nustatymas; regionų plėtros modelių analizė ir pritaikymo tyrimas. Tiesioginės vietinės finansinės paramos verslui teikimas (lengvatinių paskolų, palūkanų, mokestinių paskolų dengimas). Netiesioginės vietinės finansinės paramos verslui teikimas (parama konferencijoms, mugėms, verslo misijoms organizuoti, verslo informacijos sklaidai). Smulkaus ir vidutinio verslo paramos infrastruktūros plėtojimas (verslo informacijos centrai ir kt.). Darnios kokybės valdymo bei ekologiškai švarios gamybos diegimo regiono įmonėse programų parengimas.

Optimizuoti centrinių valstybės institucijų, atsakingų už regionų plėtros politikos vykdymą, funkcijas.

Įstatymų, reglamentuojančių tolygią regionų plėtrą, tobulinimas. ES paramai administruoti reikalingų institucijų sukūrimas. Mokymo programos centrinio lygmens institucijų administraciniam gebėjimams ugdyti ES integracijos srityje (ES struktūrinių fondų administravimas, projektų valdymas ir kt.) parengimas.

Išplėsti ekonomikos plėtros valdymo (planavimo, įgyvendinimo, koordinavimo ir kontrolės) funkcijas apskričių administracijose ir savivaldybėse.

Regionų plėtros planų parengimas. Sudaryti galimybes įgyvendinti vietines ir regionų iniciatyvas, gauti paramą iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų.

Didinti regionų žmogiškųjų išteklių kompetenciją.

Darbo išteklių rinkos tyrimų organizavimas. Verslo, žmogiškųjų išteklių plėtros projektai regionuose. Strateginių planų ir projektų rengimo bei įgyvendinimo mokymo programos

savivaldybių ir apskričių darbuotojams. Ūkio subjektų konsultavimo ir mokymo programų parengimas bei įgyvendinimas. Tikslinės profesinio mokymo ir užimtumo didinimo programos. Regionų, įskaitant Baltijos jūros regioną, bendradarbiavimo projektai. Institucijų ir žinybų tarpusavio bendradarbiavimo užtikrinimas.

Sukurti žinių visuomenę plėtojant regiono informacinę infrastruktūrą.

Ekonomikos plėtros centrų – verslo inkubatorių, mokslo ir technologijų parkų, pramonės zonų – kūrimo skatinimas. Informacinės infrastruktūros plėtojimas regionuose. Mokslo ir mokymo įstaigų tinklo išplėtimas regionuose. Regioną apibūdinančių rodiklių duomenų bazių kūrimas ir tobulinimas, universitetinių studijų regionuose skatinimas. Modernių informacinių technologijų naudojimo gerinant verslo aplinką programa.

8. Turizmas

Turizmo plėtros tikslai bendroje šalies ūkio struktūroje turi įtakos ir glaudžiai siejasi su kitų ūkio šakų strategijomis, jose nustatytais veiksmais ir priemonėmis. Turizmo plėtra siejasi su aplinkos apsaugos, transporto, žemės ūkio, integracijos į ES, regionų, smulkaus ir vidutinio verslo plėtra. Dalis turizmo plėtros funkcijų tiesiogiai ar netiesiogiai patenka į daugelio ministerijų, kitų institucijų kompetencijos sritį. Veiksminga turizmo plėtra galima tik esant tvariajai visų lygių organizacinei struktūrai ir tvirtiems koordinavimo ryšiams. Plėtros priemonių vykdymas ir koordinavimas užtikrinamas remiantis Nacionaline turizmo plėtros programa.

Stiprinti šalies turizmo ir rekreacijos administravimą. Turizmo valdymo sistemos optimizavimas. Valstybės institucijų tarpusavio veiksmų koordinavimas ir jų veiksmų su savivaldos institucijomis bei asocijuotomis turizmo verslo struktūromis koordinavimas. Efektyvi Turizmo tarybos veikla.

Formuoti veiksmingą, turizmo plėtrą skatinančią teisinę ir ekonominę aplinką. Lengvatų ir kompensacijų, susijusių su veiklos apribojimais saugomose teritorijose ir kultūros paveldo objektuose, turizmo paslaugų teikėjams, sistemos sukūrimas. Turizmo infrastruktūros investicinių projektų, vykdomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose, pirmiausia dvarų sodybose bei etnografiniuose kaimuose, rėmimas.

Parengti kompleksines programas, turizmo planavimo dokumentus ir projektus. Nacionalinės turizmo plėtros programos rengimas, jos periodinis atnaujinimas ir įgyvendinimo stebėseną. Regionų ir savivaldybių turizmo plėtros programų, projektų rengimas ir įgyvendinimas. Gebėjimų parengti tarptautinius turizmo projektus stiprinimas. Pasirengimas panaudoti ES struktūrinius fondus turizmo plėtrai, pirmiausia viešajai turizmo infrastruktūrai sukurti.

Aktyviai kurti Lietuvos, kaip patrauklios turizmo šalies, įvaizdį. Šalies ir jos tarptautinio turizmo įvaizdžio kūrimo sistemos parengimas ir adekvačių finansinių išteklių jai įgyvendinti skyrimas. Lietuvos turizmo informacijos centrų pagrindinėse turizmo rinkose – Japonijoje, Lenkijoje, Rusijoje, Suomijoje, Vokietijoje – steigimas. Dalyvavimas tarptautinėse ir regioninėse turizmo mugėse. Informacinėmis technologijomis paremtos Nacionalinės turizmo informacinės sistemos sukūrimas ir palaikymas. Turizmo informacijos centrų visose šalies savivaldybėse steigimas, jų integravimas į bendrą turizmo informacinę sistemą. Dalyvavimas Pasaulio turizmo organizacijos, Europos turizmo komisijos, Baltijos turizmo komisijos darbe. Dalyvavimas tarptautiniuose turizmo plėtros projektuose.

Išplėsti apgyvendinimo, turizmo paslaugų ir pramogų sektoriaus įvairovę turizmo centruose ir rekreacinėse vietovėse. Kempingų tinklo plėtra. Ekonominės klasės viešbučių tinklo plėtros skatinimas. Pramogų ir vandens parkų kūrimo skatinimas. Mažųjų prieplaukų tinklo plėtra. Dviračių takų sistemų plėtra kurortuose ir didžiuosiuose miestuose, nacionalinio dviračių trasų tinklo šalyje sukūrimas. Laisvalaikio, pramogų ir sporto centrų investicinių projektų parengimas, investuotojų paieška. Konferencijų turizmo centrų įkūrimas.

Atgaivinti ir plėtoti kurortinį turizmą Birštono, Druskininkų, Neringos, Palangos kurortuose, Likėnuose ir kitose kurortinėse vietovėse. Būtinų teisinių ir ekonominių prielaidų, užtikrinančių ilgalaikę kurortų plėtrą, sukūrimas. Turimų gamtinių gydomųjų išteklių, sudarančių būtiną sąlygą

ilgamečiam perspektyviam kurortinių miestų funkcionavimui, racionalus naudojimas ir apsauga. Efektyvių sąlygų visuomenei naudotis pajūrio zonos rekreaciniais ištekliais sudarymas.

Sukurti Lietuvos jūrinio ir vidaus vandens turizmo infrastruktūrą. Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste kruizinių laivų prielaukos statybos užbaigimas. Keleivinių keltų terminalo projektavimas, statyba ir Šventosios uosto atstatymas. Mažųjų uostų ir prielaukų tinklo Kuršių mariose sukūrimas. Jūrinių jachtų uostų projektavimas ir statyba. Trumpųjų nuotolių laivybos maršrutų iš Klaipėdos valstybinio jūrų uosto į kitus uostus plėtra. Nemuno vandens turizmo trasos sukūrimas.

Skatinti vidaus turizmo srautų didėjimą, tolygesnį jų regioninį pasiskirstymą šalies teritorijoje. Turizmo informacijos kelio ženklų sistemos sukūrimas bei įgyvendinimas. Pagrindinių magistralinių ir krašto kelių turizmo infrastruktūros projektų parengimas ir įgyvendinimas. Pasienio punktų, atitinkančių ES reikalavimus piliečių judėjimui, veiklos užtikrinimas. Aktyvus dalyvavimas tarptautiniuose turizmo projektuose (Via Hanzos, Gintaro, Valdovų kelio ir kt.) bei Europos kultūros kelių projektuose.

Užtikrinti visoje šalies teritorijoje viešosios rekreacinės infrastruktūros sukūrimą ir priežiūrą. Pakelės poilsio aikštelės su sanitarine higienos įranga, apžvalgos aikštelės, stovyklavietės, paplūdimiai ir maudyklės, kiekybiniu ir kokybiniu požiūriais tenkinančios vietos gyventojų ir turistų poreikius.

Pagerinti turizmo sektoriaus statistinę apskaitą, skatinti mokslinius tyrimus turizmo srityje. Statistiniai vidaus, išvykstamojo ir atvykstamojo turizmo tyrimai. „Turizmo lydinčiosios sąskaitos“, leidžiančios tiksliau įvertinti turizmo indėlį į valstybės ekonomiką, įdiegimas. Lietuvos rekreacinių išteklių duomenų banko sudarymas. Teritorinio planavimo ir mokslinio tyrimo darbai. Lietuvos nacionalinių ir regioninių parkų turizmo ir rekreacijos plėtros planavimas.

Tobulinti turizmo ir rekreacijos specialistų rengimą. Turizmo ir rekreacijos specialistų poreikio tyrimai. Įvairaus išsimokslinimo lygio turizmo ir rekreacijos verslo paslaugų specialistų rengimo sistemos sukūrimas. Apskričių, savivaldybių, mokymo įstaigų darbuotojų tęstinis mokymas ir kvalifikacijos kėlimas. Monografijų, vadovėlių, mokymo priemonių turizmo ir rekreacijos problematika leidyba, stažuočių rėmimas.

BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

Ši Valstybės ilgalaikės raidos strategija nustato mūsų ekonominės, socialinės ir aplinkos apsaugos bei kitų sričių politikos gaires iki 2015 m. Ji atitinka Lisabonos Europos Sąjungos viršūnių tarybos išvadų nuostatas ir iškeltus strateginius tikslus. Būtina siekti stabilios ir tvariosios plėtros. Akivaizdu, kad ši Valstybės ilgalaikės raidos strategija vėliau bus pildoma ir taisoma, kadangi tai tik esminės raidos gairės Lietuvai tampant visateise Europos Sąjungos nare.

Šiame strateginiame dokumente užfiksuoti svarbūs tikslai: integracija į Šengeno erdvę, Europos ekonominę ir pinigų sąjungą bei į Europos socialinį modelį, taip pat sudaromos prielaidos efektyviam darbui Europos Sąjungos institucijose sprendžiant bendros rinkos uždavinius. Ši strategija leidžia Lietuvai išsaugoti ir stiprinti valstybės nepriklausomybę ir savitumą daugiakalbėje ir daugiakultūroje Europos Sąjungoje. Valstybės ilgalaikės raidos strategija, kurią galima apibūdinti kaip sprendimų visumą, apibrėžiančią pagrindinius šalies plėtros ilgalaikius strateginius tikslus ir svarbiausius valstybės veiksmus bei priemones šiems tikslams pasiekti, visuomet turės tikslinę orientaciją. Mes gyvename kintančiame pasaulyje, todėl šią strategiją bus galima taisyti ir papildyti atsižvelgiant į gyvenimo iššūkius.

Šalies plėtros strateginį valdymą galima laikyti valstybės įgyvendinama nepertraukiama strateginės analizės, strategijos formavimo ir įgyvendinimo funkcija, leidžiančia laiku prisitaikyti prie vidinės ir išorinės (t. y. tarptautinės) situacijos pokyčių (teigiamų ir neigiamų) ir kuo labiau didinti bei veiksmingai išnaudoti šalies ekonominį potencialą.

Valstybės ilgalaikės raidos strategijai įgyvendinti bus peržiūrėtos patvirtintos nacionalinės strategijos ir programos, parengtos naujos strategijai realizuoti reikalingos koncepcijos ir programos ir suderintos tarpusavyje įvertinant Europos Sąjungos Lisabonos viršūnių tarybos išvadas. Taigi

koncepcijos ir programos yra neatsiejami priedai, papildantys strategiją ir padedantys organizuoti ir užtikrinti jos įgyvendinimą. Kiekviena koncepcija ar programa bus susieta su vieno arba kelių strateginių tikslų įgyvendinimu; koncepcijų ir programų visuma turi užtikrinti viso strateginių tikslų komplekso įgyvendinimą. Programose bendrieji strateginiai tikslai bus toliau konkretinami ir detalizuojami atsižvelgiant į atitinkamos srities specifiką.

Ekonominių strategijos įgyvendinimo pagrindą užtikrina finansiniai ištekliai ir valstybės disponuojamų finansinių išteklių paskirstymo sistema. Strategijos įgyvendinimo eiga bus stebima ir kontroliuojama. Remiantis nauja strategija, reikia pertvarkyti valstybės valdymo organizacinę struktūrą. Visa tai lemia strategijos įgyvendinimo turinį ir organizavimo formas bei metodus.
